

Stichting Pensioenfonds Staples

Jaarverslag 2016

Amsterdam, 12 juni 2017

Voorwoord

Voor u ligt het jaarverslag over 2016 van Stichting Pensioenfonds Staples. Het bestuur van het pensioenfonds legt hierin verantwoording af over het gevoerde beleid en de financiële resultaten.

De actuele dekkingsgraad is gestegen van 115,8% (eind 2015) naar 117,1% eind 2016. De beleidsdekkingsgraad daalde in dezelfde periode van 117,3% naar 111,9%. Er kon daardoor slechts een geringe toeslag worden gegeven. Met name in de tweede helft van 2016 werd het herstel in de actuele dekkingsgraad zichtbaar. Door de middeling (over 12 maanden) wordt dit in de beleidsdekkingsgraad wat later zichtbaar. In het laatste kwartaal van 2016 ging voor het eerst in langere tijd de rente wat omhoog. Dit gold ook voor de beleggingsresultaten. Per 1 juli 2016 heeft het bestuur het bestuur een herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank. Het herstel vindt tot op heden zeer voorspoedig plaats.

De landelijke pensioendiscussie lijkt al wat langer stil te staan. In de verkiezingscampagne voor de Tweede Kamerverkiezingen van 15 maart 2017 is er niet of nauwelijks over het stelsel gesproken. Naar verwachting zal veel afhangen van de uitkomsten van de formatie van het nieuwe Kabinet.

Het bestuur heeft permanent aandacht voor de toekomst van het eigen pensioenfonds. Het bestuur is voorbereid op alle mogelijkheden. De continuïteit van het bestuur is een belangrijk aandachtspunt. In juli 2016 trad een nieuwe voorzitter van het bestuur aan

Het bestuur heeft hard gewerkt op alle beleidsterreinen. Het integraal riskmanagement is verder verdiept. Er is een nieuw communicatiebeleidskader. In het kader van privacywetgeving zijn belangrijke stappen gezet. Mede op basis van een ALM-studie is een nieuw beleggingsplan vastgesteld. Vastgesteld kan worden dat de conditie van het fonds – financieel en qua governance – op peil is.

Amsterdam, 12 juni 2017

E.G.M. Donders, voorzitter

P.A.H. Martens, secretaris

M.B.A. Capel

R.A.L. Monnens

C. Boevé

F.P. Lamein

M. Kraan

J.C.J. Zwart

H.J. Vader

R.G. de Bree

J. van Noord

Inhoud

Voorwoord	2
Kerncijfers	5
Bestuursverslag	6
Samenvatting eindrapportage van de visitatiecommissie	24
Verklaring van het Verantwoordingsorgaan	25
JAARREKENING	29
Balans per 31 december	30
Staat van baten en lasten	31
Kasstroomoverzicht	32
Toelichting algemeen	33
Activiteiten	33
Pensioenregeling	33
Toeslagen	34
Financiering en premie	34
Herverzekering	35
Grondslagen voor de financiële verslaggeving	35
Grondslagen voor de waardering van activa en passiva	37
Grondslagen voor de resultaatbepaling	39
Grondslagen voor het kasstroomoverzicht	41
<hr/>	
Toelichting op de balans per 31 december	42
Activa	42
Passiva	50
Overige informatie	53
Beleggingen	53

Niet in de balans opgenomen verplichtingen	55
Risicobeheer	56
<hr/>	
Toelichting op de staat van baten en lasten	63
Baten en lasten pensioenactiviteiten	63
Baten en lasten beleggingsactiviteiten	69
<hr/>	
Overige informatie	71
ACTUARIËLE VERKLARING	72
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	74
PERSONALIA	74
VERKLARENDE WOORDENLIJST	82

Kerncijfers

(Bedragen in duizenden euro's)

	2016	2015	2014	2013	2012
Deelnemers (aantallen)					
Actieve deelnemers	868	1.156	1.530	1.529	1.762
Gewezen deelnemers	4.622	4.731	4.846	5.058	4.886
Pensioengerechtigden	4.622	4.654	4.662	4.653	4.665
Totaal	10.112	10.541	11.038	11.240	11.313
Pensioenactiviteiten					
Totaal premie	8.150	8.363	9.455	9.033	8.994
Feitelijke premie	7.779	8.566	9.455	9.033	8.994
Kostendeekkende premie	7.567	7.630	9.119	8.942	8.985
Pensioenuitkeringen	33.998	34.875	35.111	35.219	35.724
Pensioenuitvoeringskosten	1.568	1.458	1.584	1.398	1.519
Vermogen					
Aanwezig eigen vermogen	127.883	114.988	131.331	109.020	97.119
Vereist eigen vermogen volgens FTK	118.244	123.675	100.598	78.471	98.490
Technische voorziening voor risico pensioenfonds	742.365	720.403	718.507	642.613	684.024
Gemiddelde rekenrente technische voorziening	1,2%	1,6%	1,7%	2,6%	2,3%
Technische voorziening voor risico deelnemers	6.567	6.081	6.365	4.988	4.191
Dekkingsgraad					
Nominale dekkingsgraad	117,1%	115,8%	118,3%	117,0%	114,2%
Beleidsdekkingsgraad	111,9%	117,3%	119,4%	nvt	nvt
Vereiste dekkingsgraad volgens FTK	115,9%	117,0%	113,9%	112,2%	114,6%
Reële dekkingsgraad	93,3%	93,1%	91,7%	88,6%	84,2%
Toeslagverlening					
Pensioenrechten actieve deelnemers	1,00%	1,00%	1,00%	0,99%	1,00%
Premievrije pensioenrechten en ingegane pensioenen	0,07%	0,31%	0,28%	0,33%	0,45%
Beleggingen					
Vastgoed	59.182	68.747	70.353	54.636	62.067
Aandelen	235.927	222.067	232.081	201.654	212.587
Vastrentende waarden	564.871	529.640	515.119	485.170	456.044
Overig, per saldo	-2.188	1.193	16.222	-4.690	34.404
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	857.792	821.647	833.775	736.770	765.102
Beleggingen voor risico deelnemers	6.567	6.081	6.365	4.988	4.191
Rendement beleggingen					
Vóór kosten vermogensbeheer	7,9%	1,8%	17,4%	0,2%	15,5%
Na kosten vermogensbeheer	7,4%	1,3%	16,9%	-0,2%	15,1%
Kostenratio's					
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer (bedragen in euro's)	285	251	257	228	233
Kosten vermogensbeheer / gemiddeld belegd vermogen	0,51%	0,52%	0,47%	0,45%	0,45%
Transactiekosten / gemiddeld belegd vermogen	0,10%	0,10%	0,10%	0,14%	0,14%

Bestuursverslag

Voor u ligt het jaarverslag 2016 van de Stichting Pensioenfonds Staples, opgesteld volgens de bepalingen vastgelegd in het Burgerlijk Wetboek, boek 2, titel 9.

Organisatie van het pensioenfonds

Het bestuur bestaat uit 8 leden, van wie 4 namens de werkgever, 2 namens de werknemers en 2 namens de pensioengerechtigden. Een werkgeverslid treedt op als voorzitter en een ander werkgeverslid is als plaatsvervangend voorzitter aangesteld. Een werkgeverslid is als secretaris aangesteld en een werknemerslid is tot plaatsvervangend secretaris benoemd. Daarnaast zijn er in beginsel 3 plaatsvervangende bestuursleden.

Per jaar vinden in de regel 4 bestuursvergaderingen plaats. In 2016 hebben 4 bestuursvergaderingen en 2 studiemiddagen/extra bestuursvergaderingen plaatsgevonden. Daarnaast is een aantal conference calls gehouden.

De dagelijkse uitvoering van het door het bestuur vastgestelde beleid wordt verzorgd door de voorzitter en de secretaris.

Ernst & Young Accountants LLP is als externe accountant aangesteld en Willis Towers Watson Netherlands als adviserend en certificerend actuaire, waarbij een scheiding in persoon gewaarborgd is.

De uitvoering van de taken op het gebied van de bestuursondersteuning, pensioenrecht vaststelling, uitkeringen en financiële administratie zijn uitbesteed aan BSG Pension Management B.V.

De beleggingen voor risico van de deelnemers uit hoofde van de modules Beschikbare Premie en Pensioenplus worden beheerd en geadmistreerd door ABN AMRO Pension Services.

KAS BANK N.V. treedt op als risk manager, het Nederlands Compliance Instituut functioneert als compliance officer en Blue Sky Group Holding B.V. treedt op als privacy officer.

Ontwikkelingen in 2016.

Wijziging in de samenstelling van het bestuur

De volgende wijzigingen hebben zich voorgedaan:

- De heer E.G.M. Donders heeft per 4 juli 2016 de functie van voorzitter overgenomen van de heer M.J.M. Haker die per 31 januari 2016 de onderneming heeft verlaten.
- De heer F.P. Lamein heeft de onderneming verlaten. Hij heeft zijn bestuurslidmaatschap namens de werknemers met instemming van de COR voortgezet.
- De heer J. van Noord is op 12 december 2016 benoemd tot kandidaat bestuurslid en 8 mei 2017 benoemd tot bestuurslid namens de werknemers.

Wijziging in de samenstelling van de visitatiecommissie

Eind 2016 heeft zich een personele wijziging voorgedaan. Na een lidmaatschap van 8 jaar hebben wij afscheid genomen van de heer B.N. Smith. De heer R.A.L. Heijn heeft zijn plaats ingenomen.

Wij danken het voormalige bestuurslid en lid van de visitatiecommissie hartelijk voor de constructieve bijdrage die zij aan de ontwikkeling van ons pensioenfonds hebben geleverd.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is gedurende het jaar 2016 4 maal bijeengekomen.

Hierbij zijn het jaarverslag 2015 en de stand van zaken rond een aantal actuele onderwerpen aan de orde gekomen.

Visitatiecommissie

In februari/maart 2017 heeft de visitatie over het verslagjaar 2016 plaatsgevonden.

De eindrapportage is op 19 april 2017 behandeld door het bestuur. Een korte samenvatting van de bevindingen en een reactie van het bestuur zijn in dit jaarverslag opgenomen. Aan de hand van de aanbevelingen heeft het bestuur een actielijst samengesteld waarvan de voortgang dit najaar zal worden besproken met de visitatiecommissie.

Compliance

Onze compliance officer heeft in de rapportage over de naleving van de Gedragscode Stichting Pensioenfonds Staples over de periode 1 januari tot en met 31 december 2016 geconstateerd dat geen van de verbonden personen en de insiders in strijd met de Gedragscode heeft gehandeld.

Privacy

Het bestuur heeft in 2016 beleid vastgesteld ten aanzien van privacy en datalekken. Met de pensioenadministrateur is een bewerkersovereenkomst overeengekomen. Het bestuur heeft een privacy officer aangesteld die met ingang van het eerste kwartaal van 2017 rapporteert.

Communicatie

Het belang van goede communicatie met deelnemers over het pensioen wordt steeds groter.

Het pensioenfonds beschikt over een werkgroep communicatie. De werkgroep bestaat uit een aantal bestuursleden aangevuld met enkele communicatiedeskundigen.

Tijdens de bestuursvergadering van 12 december 2016 zijn het communicatieplan 2017, de communicatie resultaten en communicatiebeleidsplan goedgekeurd. Hierin zijn onder andere opgenomen de toeslagbrieven, jaargegevens pensioengerechtigde, UPO's 2016, invoering DigiD om de Mijnomgeving te benaderen en het jaarverslag.

Evenals in de afgelopen jaren hebben de actieve deelnemers een Uniform Pensioenoverzicht en de gepensioneerden een Pensioenoverzicht ontvangen. In 2016 is er naast het formele 'Jaarverslag 2015' een speciale 'Nieuwsbrief' samengesteld.

Geschiktheid

In het geschiktheidsplan van het pensioenfonds zijn de zogenoemde 'eindtermen' opgenomen waar een bestuurder aan moet voldoen. In deze eindtermen wordt een onderscheid gemaakt tussen kennis en oordeelsvorming. Bij wijze van handreiking zijn in het plan van aanpak ook normen voor andere functionarissen aangegeven, zoals voor leden van het verantwoordingsorgaan. Deze normen zijn afgeleid van de eindtermen. Daarnaast voorziet het plan in de ontwikkeling van methoden voor toetsing van deskundigheid en certificering van opleidingen. Het geschiktheidsplan wordt steeds geactualiseerd en het benodigde kennisniveau wordt op het vereiste peil gehouden. Het bestuur heeft in 2016 collectief en individueel geëvalueerd. De collectieve zelfevaluatie is uitgebreid besproken door het bestuur. Vastgesteld is dat het bestuur goed leiding kan geven aan het pensioenfonds. Ten aanzien van de taakverdeling onder bestuursleden, de invulling van de bestuurlijke portefeuillehouders-rollen en de beschikbaarheid van bestuursleden op langere termijn wordt sinds eind 2016 planmatig aan een follow up gewerkt. Hiertoe zijn onder meer gesprekken gevoerd met alle bestuursleden.

De nieuwe (plaatsvervangende) bestuursleden en de leden van het verantwoordingsorgaan maken gebruik van de opleidingsmogelijkheden van de door DNB erkende Towers Watson Academy en de Stichting Pensioen Opleidingen (SPO).

Toezicht

De Nederlandsche Bank

Het bestuur onderschrijft de noodzaak van goed extern toezicht op de pensioensector en hecht veel waarde aan een goede, open relatie met haar toezichthouder(s). Het bestuur stelt dan ook regelmatig contact met De Nederlandsche Bank (DNB) op prijs.

Op grond van de wettelijke voorschriften zijn het jaarverslag en de Actuariële- en bedrijfstechnische nota (ABTN) ter kennis gebracht aan DNB. Daarnaast heeft het bestuur kennisgenomen van de verschillende circulaire van DNB en daaraan uitvoering gegeven. De haalbaarheidstoets en het herstelplan zijn op tijd bij DNB ingediend.

Het afgelopen jaar zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door DNB geen aanwijzingen aan het pensioenfonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het pensioenfonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

De door ons pensioenfonds ontwikkelde kwetsbaarheidsmatrix wordt ieder halfjaar geactualiseerd.

Autoriteit Financiële Markten

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) houdt toezicht op de wijze waarop wij communiceren.

Ons communicatiebeleid is vastgelegd in het communicatieplan. Dit plan is aangepast aan de actuele ontwikkelingen in 2016. De actuele dekkingsgraden worden maandelijks vermeld op onze internetsite.

Voor de deelnemers aan de Beschikbare Premiereregeling en de per 1 januari 2008 bevroren module Pensioenplus is op een juiste wijze uitvoering gegeven aan onze zorgplicht met betrekking tot de toetsing van de actuele beleggingsmix aan de gewenste mix op basis van het betreffende beleggingsprofiel.

Kwalitatieve risicohouding

Het bestuur en overlegpartners achten de realisatie van een koopkrachtbestendig pensioen en het beoogde pensioenresultaat het meest belangrijk. Een gemiddelde toeslagverlening op lange termijn van minder dan 40% wordt als onacceptabel gezien. Er wordt naar gestreefd om zoveel mogelijk een dekkingstekort en de kansen op een korting te vermijden. Een rechtenkorting van 2,5% per jaar is het maximum, een korting van 1% is het minimum. De kritische grens voor de dekkingsgraad is afhankelijk van de minimale grens waarbij nog ten minste kan worden voldaan aan de vereisten om bij een herstelplan binnen de gestelde termijnen te

beschikken over het vereist eigen vermogen. De minimale beleidsdekkingsgraad die één keer in de 40 jaar mag voorkomen bedraagt 90%. De volatiliteit ten aanzien van de dekkingsgraad is minder belangrijk. Er wordt gestreefd naar een dekkingsgraad na 10 jaar van ten minste 130%, waarbij in een negatief scenario na 10 jaar de dekkingsgraad boven 104% als belangrijk wordt gezien. De eigenschappen van het strategisch beleggingsbeleid dienen tot gevolg te hebben dat de wensen met betrekking tot de risicohouding en de prioritering van de doelstelling tot uitdrukking komt. Volatiliteit van de premie en het premieniveau wordt door het bestuur in beginsel niet belangrijk gevonden. Er is namelijk sprake van financiering op basis van een kostendekkende premie, waardoor de premie afhankelijk is van de rentestand, welke van jaar op jaar kan fluctueren.

Er is een prioritering in het belang van de doelstellingen aangegeven, waarbij sommige doelstellingen qua prioritering redelijk vergelijkbaar zijn:

1. Realisatie van een koopkrachtbestendig pensioen en het beoogd pensioenresultaat.
2. Minimalisatie kans op kortingsmaatregel en de omvang van de korting.
3. Stabiele dekkingsgraad en maximalisatie van de dekkingsgraad.
4. Stabiele premie.
5. Minimalisatie van de premie.

Kwantitatieve risicohouding

Voor de korte termijn wordt de kwantitatieve risicohouding uitgedrukt in de hoogte van het wettelijk vereist eigen vermogen (VEV). Per 1 januari 2017 had deze een waarde van 16% van de verplichtingen van het pensioenfonds, met een bandbreedte van plus en min 4%. De kwalitatieve risicohouding, de eigen beleidsuitgangspunten en vastgestelde kwantitatieve risiconormen zijn op basis van uitgevoerde ALM-analyses vastgesteld.

De kwantitatieve risicohouding op lange termijn wordt uitgedrukt in de door het bestuur vastgestelde ondergrenzen van de haalbaarheidstoets.

Bij de aanvangshaalbaarheidstoets, gebaseerd op de financiële situatie van het fonds per 1 januari 2016, zijn deze volgende grenzen bepaald:

- Mediaan scenario: pensioenresultaat 95%;
- Relatieve maximale afwijking verwacht pensioenresultaat in slechtweers scenario: 30%
- Mediaan scenario vanuit dekkingsgraad die voldoet aan VEV: 95%

Aanpassing risicoprofiel

Er wordt nu nog geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om het risicoprofiel éénmalig te vergroten conform artikel 36 van het Besluit FTK. Het bestuur behoudt de mogelijkheid om gebruik te kunnen maken van deze mogelijkheid, voor zover dat past binnen de grenzen van de vastgelegde risicohouding.

Herstelplan

Aangezien per 31 maart 2016 de beleidsdekkingsgraad lager was dan de vereiste dekkingsgraad, moest uiterlijk 20 juni 2016 een herstelplan ingediend worden bij DNB. Het bestuur heeft op 20 juni 2016 na toetsing van alle betrokken belangen een herstelplan ingediend met een hersteltermijn van 10 jaar.

Dekkingsgraad

De nominale dekkingsgraad op grond van het Financiële Toetsingskader (FTK) bedraagt ultimo 2016 117,1%. De beleidsdekkingsgraad bedraagt ultimo 2016 111,9%.

Het aanwezig eigen vermogen bedraagt € 128 miljoen. Volgens het FTK bedraagt het vereiste eigen vermogen ultimo 2016 € 119 miljoen. De reële dekkingsgraad bedraagt 93,3% (2015: 93,1%) en is gebaseerd op een afgeleide reële marktrente van 0,3% (2015: 0,2%).

Klachten- en geschillenregeling

In de klachten- en geschillenregeling van het pensioenfonds is vastgelegd dat een belanghebbende een klacht kan indienen. Dit kan als de betrokkene het niet eens is met de wijze waarop de statuten of het pensioenreglement worden toegepast of van mening is onjuist behandeld te zijn. De klachtenregistratie van het pensioenfonds betreft niet alleen formele klachten, maar ook kritische vragen en signalen van belanghebbenden.

Een klacht wordt in eerste instantie behandeld door de administrateur van het pensioenfonds, waarna beroep bij het bestuur mogelijk is. Als een klager het niet eens is met het oordeel van het bestuur, kan de betrokkene zich wenden tot de Ombudsman Pensioenen. Daarnaast bestaat de mogelijkheid van de gang naar de rechter.

In 2016 is er één formele klacht ingediend en afgehandeld.

Toeslagen

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van het CBS-loonindexcijfer ("CAO-lonen per maand, inclusief bijzondere beloningen, van particuliere bedrijven"). Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten voor de gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van het CBS-prijsindexcijfer ("CPI voor alle huishoudens, afgeleid").

Situatie per 1 januari 2017

In de bestuursvergadering van 12 december 2016 heeft het bestuur besloten een voorlopige toeslag te verlenen aan de:

- **actieve deelnemers**
van 1% over de per 31 december 2016 opgebouwde pensioenen. Deze toeslag komt gedeeltelijk voor rekening van de aangesloten ondernemingen.
- **gewezen deelnemers**
van 0,07% over de per 31 december 2016 opgebouwde pensioenen.
- **pensioengerechtigden**
van 0,07% over de per 31 december 2016 uit te keren pensioenen.

In de jaren 2012 tot en met 2017 zijn de volgende toeslagen verleend.

	<i>Actieve deelnemers</i>		<i>Gewezen deelnemers/pensioengerechtigden</i>	
	<i>verleende toeslag</i>	<i>stijging loonindex</i>	<i>verleende toeslag</i>	<i>stijging prijsindex</i>
1-1-2017	1%	1,58%	0,07%	0,32%
1-1-2016	1%	1,23%	0,31%	0,44%
1-1-2015	1%	1,21%	0,28%	0,75%
1-1-2014	0,99%	0,99%	0,33%	0,90%
1-1-2013	1%	1,71%	0,45%	2,03%
1-1-2012	1%	1,58%	0%	2,33%

Code Pensioenfonds

Het pensioenfonds volgt de normen die zijn neergelegd in de Code Pensioenfonds daar waar dat mogelijk is, maar wijkt af waar dat noodzakelijk of gewenst wordt geacht. Een belangrijk principe van de Code Pensioenfonds is 'comply or explain' ('pas toe of leg uit'). Dat betekent dat waar afgeweken wordt c.q. niet wordt voldaan in de strikte zin van de Code Pensioenfonds het pensioenfonds hierover verantwoording aflegt in het Jaarverslag.

Het pensioenfonds voldoet niet aan de norm 68.

Norm 68 schrijft voor: In het bestuur en het verantwoordingsorgaan zit ten minste één lid boven en één lid onder de veertig jaar. Deze norm wordt wat betreft het bestuur niet gehaald.

Bij de samenstelling en de opvolging van het bestuur en het verantwoordingsorgaan, maar ook op sleutelposities binnen de uitvoeringsorganisatie, wordt daarom naast de dimensie professioneel gedrag (vereiste geschiktheid en competenties), gestreefd naar een verscheidenheid aan vaardigheden, achtergronden, opleiding, zienswijzen en persoonlijkheden. Dit streven is in beginsel breder dan de diversiteit zoals beschreven in de Code Pensioenfondsen waarin diversiteit met name wordt vertaald naar geslacht en leeftijd.

Gedurende het jaar 2016 is in het bestuur een vacature ontstaan. De vervulling daarvan heeft niet geleid tot een andere invulling met betrekking tot de norm 68.

Financiering en premie

De zuivere kostendekkende premie voor 2016 bedraagt € 7.567 miljoen.

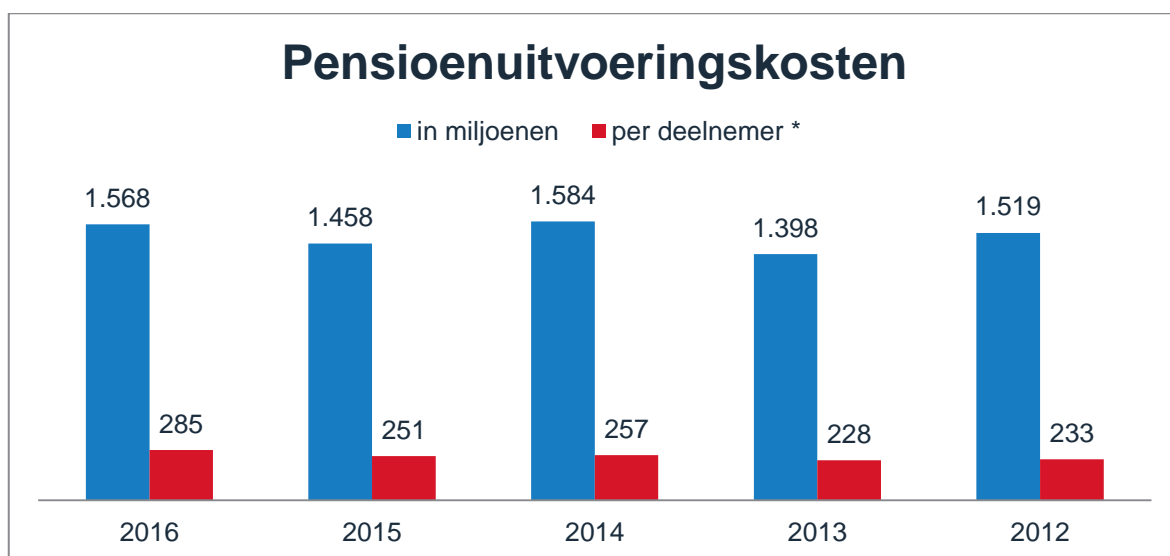
Het verschil tussen de zuivere kostendekkende premie en de ontvangen feitelijke premie wordt voor een deel veroorzaakt door het mutatieverloop in 2016. De feitelijke premie is de premie die in rekening is gebracht bij de aangesloten ondernemingen op grond van de uitvoeringsovereenkomst. De kostendekkende premie is de kostprijs, inclusief de wettelijk voorgeschreven opslagen en risicopremies, van de pensioenopbouw in het boekjaar. Zie voor feitelijke premie en premiecomponenten pagina 63 punt 13.

Kosten

De kosten worden gesplitst in kosten voor de pensioenuitvoering en kosten voor vermogensbeheer.

Pensioenuitvoeringskosten

De totale kosten voor de pensioenuitvoering zijn € 1.568 miljoen, dit is circa 0,21% van de verplichtingen (2015: € 1.458 miljoen respectievelijk circa 0,20%). Deze kosten bedragen per deelnemer voor 2016 € 285,00 (2015: € 251,00). Volgens de aanbevelingen van de Pensioenfederatie wordt een deelnemer gedefinieerd als zijnde een actieve deelnemer en een gepensioneerde.

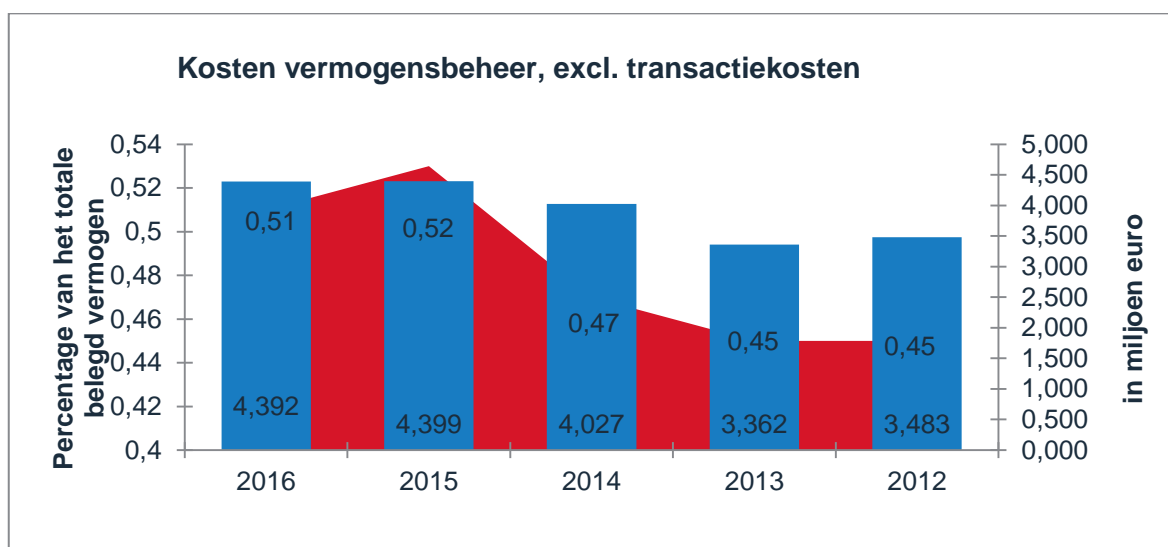

Kosten vermogensbeheer

De kosten voor vermogensbeheer exclusief de transactiekosten bedragen in totaal € 4,392 miljoen, dit is circa 0,51% van het totaal belegd vermogen (2015: € 4,399 miljoen respectievelijk circa 0,52%).

De transactiekosten bedragen in totaal € 0,777 miljoen, dit is circa 0,10% van het totaal belegd vermogen (2015: € 0,845 miljoen respectievelijk circa 0,10%).

Voor een overzicht van de kosten verwijzen wij u naar punt 28 op pagina 69.

Pensioenreglement en statuten

Het pensioenreglement is per 1 januari 2015 aangepast in verband met de wettelijke verplichting om het opbouwpercentage van het ouderdomspensioen te maximaleren op € 100.000,=. Per 1 januari 2017 is dit bedrag geïndexeerd tot € 103.317,=.

Pensioengerechtigden en uitkeringen

	2016	2015	2014	2013	2012
<u>Aantal pensioen- en FLUIT*-gerechtigden per 31 december</u>					
FLUIT*-gerechtigden	0	39	30	39	55
Ouderdomspensioen	3.042	2.996	2.994	2.950	2.930
Partnerpensioen	1.487	1.519	1.529	1.548	1.557
Wezenpensioen	20	21	24	24	24
Arbeidsongeschiktheidspensioen	<u>73</u>	<u>79</u>	<u>85</u>	<u>92</u>	<u>99</u>
	4.622	4.654	4.662	4.653	4.665
<u>Uitkeringen na aftrek van herverzekering (x 1 miljoen euro)</u>					
Ouderdomspensioen	24,41	25,16	25,45	25,76	26,29
Nabestaandenpensioen	8,38	8,36	8,35	8,18	8,22
Wezenpensioen	0,08	0,06	0,07	0,07	0,08
Arbeidsongeschiktheidspensioen	0,32	0,34	0,34	0,31	0,30
Andere uitkeringen	<u>0,41</u>	<u>0,54</u>	<u>0,37</u>	<u>0,34</u>	<u>0,30</u>
Netto uitkeringen	33,60	34,46	34,58	34,66	35,19

* FLUIT = flexibele uittreding

RISICOBEEHEER

Risicoprofiel

Het risicoprofiel van het fonds is de uiteenzetting van de voornaamste risico's waaraan het fonds blootstaat. Deze zijn gekoppeld aan de doelstelling van het fonds, het uitkeren van pensioen aan (toekomstige) pensioengerechtigden en het toekennen van uitkeringen aan de nabestaanden bij overlijden. In de jaarrekening wordt vooral ingegaan op de financiële risico's. In deze paragraaf wordt, naast een bepaling van belangrijke financiële risico's, aanvullend daarop ingegaan op niet-financiële risico's.

De voornaamste risico's zijn:

1. Beleggingsrisico's
 - Marktrisico
 - Rentemismatchrisico
 - Valutarisico
 - Kredietrisico
2. Verzekeringstechnische risico's
3. Omgevingsrisico
4. Operationele risico's.
 - Uitbestedingsrisico
 - IT-risico
 - Integriteitsrisico
 - Juridisch risico

De belangrijkste risico's die het bestuur heeft onderkend zijn :

1. Beleggingsrisico's, met name omdat die het fonds het hardst kunnen raken.
2. Uitbestedingsrisico's, met name omdat het pensioenfonds relatief veel partijen kent waaraan uitbesteed is. In het spectrum van dit risico zitten ook de belangrijkste operationele risico's (waaronder IT, integriteit- en juridisch risico).

Versterking van het integraal risicomanagement

In 2016 heeft het bestuur veel aandacht besteed aan de ontwikkeling van integraal risicomanagement (IRM). Binnen het IRM kader worden de niet-financiële risico's benoemd, wordt de risicohouding bepaald en vindt een systematische analyse van de risico's plaats. Uit deze risico-analyse komt een aantal actiepunten voort die elk kwartaal (met ingang van het eerste kwartaal 2017) op voortgang en uitvoering worden gerapporteerd.

Dat leidt tot een risicorapportage aan het bestuur op kwartaalbasis die inzicht geeft in de risico's en de beheersing. Daarin wordt enerzijds de stand van de risico's en de beheersing weergegeven. Anderzijds wordt de wijziging van het risico weergegeven. Naast het noodzakelijke inzicht in de verschillende risico's is de risicorapportage tevens het middel om te rapporteren over de werking van de beheersing en over de geformuleerde acties tot aanpassing van de beheersing. Deze rapportage draagt bij aan het behoud van risicobewustzijn bij het bestuur, aan het aanbrengen van meer continuïteit in het risicomanagement bij het fonds en kan gebruikt worden als middel bij het afleggen van verantwoording.

Beleggingsrisico's

Marktrisico

Het marktrisico is het risico dat er door de ontwikkeling van marktprijzen waardewijzigingen plaatsvinden. **Belangrijkste beheersingsmaatregel:** Aanbrengen van een goede spreiding binnen de portefeuille (diversificatie). Ten minste éénmaal per jaar vindt een gedetailleerde risico/rendementsanalyse plaats van de beleggingsportefeuille.

Rentemismatchrisico

Het rentemismatchrisico is het verschil in rentegevoeligheid tussen de portefeuille vastrentende waarden en de technische voorziening. De rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen is als gevolg van de langere looptijden hoger dan die van de portefeuille obligaties.

Belangrijkste beheersingsmaatregel: hedgen van het rentemismatchrisico voor circa 45%.

Valutarisico

Het pensioenpensioenfonds is gevoelig is voor koersschommelingen van meerdere valuta ten opzichte van de euro.

Belangrijkste beheersingsmaatregel: hedgen van alle vastrentende beleggingen in vreemde valuta naar de euro.

Kredietrisico

Het pensioenfonds sluit contracten af met tegenpartijen. Hierdoor loopt het pensioenfonds een risico, indien deze tegenpartijen hun verplichtingen tegenover het pensioenfonds niet nakomen.

Belangrijkste beheersingsmaatregelen: leveren van onderpand, in combinatie met verschillende tegenpartijen met een goede reputatie.

Uitbestedingsrisico

Uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad. Het pensioenfonds heeft veel uitbesteed.

Belangrijkste beheersingsmaatregelen: periodieke evaluatie van uitvoering van de Service Level Agreements (SLA's) ten aanzien van uitbesteding, ISAE 3402 verklaringen van de uitvoerders en regelmatige monitoring van het uitbestedingsrisico in het kader van het compliancerisico.

Risicomanagementsysteem

Het pensioenfonds werkt volgens de principes van Integraal Risicomanagement, dit is het interactieve proces van:

1. het opstellen van de strategie en hieraan gekoppeld het risicoprofiel en de risicobereidheid,
2. het identificeren van risico's,
3. het opstellen en implementeren van het beleid voor risicobeheersing, tot
4. de uitvoering, monitoring en terugkoppeling over risico's en beheersmaatregelen.

Het pensioenfonds heeft een Beleggings- en controlecommissie (BCC) waarvan de twee portefeuillehouders met het aandachtsgebied Financiële aspecten deel van uitmaken. De onafhankelijk risicomanager neemt deel aan de BCC-vergaderingen. Het bestuur heeft in samenwerking met de portefeuillehouders AO/IC onder andere de taak om op systematische en proactieve wijze alle risico's van pensioenfonds te inventariseren en te monitoren. Daarin worden zij bijgestaan door de BCC, de onafhankelijke riskmanager en de compliance officer. Daarnaast adviseren zij het bestuur over adequate maatregelen om deze risico's te beheersen.

Het bestuur heeft een risicoregister opgesteld waarin de relevante risico's zijn benoemd en vastgelegd. Daarnaast wordt per beschreven risico een inschatting gegeven van de impact van het risico, de kans dat het risico optreedt, wie welke verantwoordelijkheden heeft en welke beheersingsmaatregelen zijn genomen. Het risicoregister wordt jaarlijks, en indien nodig ook tussentijds, geactualiseerd.

Risicobereidheid

Er heeft geen risicobereidheidsonderzoek plaatsgevonden onder de deelnemers en de pensioengerechtigden van het pensioenfonds. Het bestuur heeft wel kennis genomen van de uitkomsten van het onderzoek 'risicobereidheid en pensioen' zoals dat door Towers Watson in april 2014 is uitgevoerd. Towers Watson geeft aan dat er geen reden is om aan te nemen dat de risicobereidheid van de deelnemers en gepensioneerden bij het pensioenfonds Staples afwijkt van de benchmark, zoals die is bepaald uit dat onderzoek.

In lijn met de risicobereidheid worden de volgende doelstellingen gehanteerd:

- Kans op onderdekking (dekkingsgraad kleiner dan 100%) op een 15-jaars basis moet kleiner zijn dan 8-10%
- Kans op een dekkingsgraad kleiner dan 104% op een 3-jaars basis moet 'klein' zijn.

Risico's en onzekerheden die in het afgelopen boekjaar belangrijke impact hebben gehad

Het renterisico heeft enige impact gehad op het pensioenfonds, evenals het marktrisico.

De beheersingsmaatregelen hebben gewerkt, de afdekking van het renterisico voor 45% heeft een deel van de daling van de dekkingsgraad beperkt.

De verwachte impact op de resultaten en/of financiële positie indien één of meer van de voornaamste risico's en onzekerheden zich zouden voordoen, zo mogelijk gebaseerd op gevoeligheidsanalyses

Het bestuur heeft zich bij de opstelling van de scenario's in de ALM-studie vergewist van de effecten van de belangrijkste risico's. Tevens worden de belangrijkste risico's gemonitord via de riskfindings die het bestuur elke maand ontvangt. Ook wordt bij voorgestelde aanpassingen in het beleggingsplan een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd.

BELEGGINGEN

Inleiding

2016 gaat de boeken in als een roerig jaar. Een jaar met de niet verwachte uitkomsten van het Brexit-referendum en van de Amerikaanse presidentsverkiezing. Een jaar ook, waarin de centrale banken voortgingen met het uitoefenen van invloed op de financiële markten. De aandelenmarkten bleken zeer volatiel, met een dieptepunt in februari en een dip in juni (Brexit), maar door ingrijpen van de centrale banken herstelden de markten weer snel. Het obligatie-opkoopprogramma van de Europese Centrale Bank (ECB), verhoogd tot maandelijks 80 miljard euro, werd verlengd tot eind 2017. De rentetarieven in Europa gingen nog wat verder omlaag, waar de rente in Amerika in december voor de tweede keer sinds eind 2008 werd verhoogd.

Monetair beleid

Sinds haar aankondiging - in december 2015 - het extreem lage rentebeleid te beëindigen, bleek Fed-voorzitter Janet Yellen een jaar nodig te hebben om een tweede renteverhoging door te voeren. Na een aarzeling in juni (Brexit) en ondanks een standpuntenstrijd binnen de Federal Open Market Committee, besloot zij half december, mede op grond van de gunstige economische cijfers, de basisrente van de Fed met 25 basispunten te verhogen. Na haar toespraak in het Congres in november noemde Yellen dit het "geschikte niveau" van de basisrente en stelde dat een inflatieniveau van 2% als "doelstelling" en niet als "limiet" moest worden beschouwd, daarmee suggererend dat de Fed tijdelijk met een hogere inflatie kon leven. In maart 2016 kondigde ECB-voorzitter Mario Draghi aan dat het programma voor kwantitatieve verruiming zou stijgen naar 80 miljard euro, mede door aankopen van kwaliteits-obligaties van in Europa "gevestigde" bedrijven buiten de bankensector. De basisrente werd verlaagd (herfinancieringsrente bleef nul, de marginale beleningsrente 0,25% en de reële depositorente 0,40%). Terwijl de economie in de Eurozone vrij goed standhield, opteerde de ECB voor een afwachtende houding tot in oktober een eventueel trager tempo van aankopen (zogeheten 'tapering') te suggereren, hetgeen de marktwaarnemers verontrustte. Tot verrassing van de markten verlengde de ECB op 8 december de periode van activa-aankopen tot tenminste ultimo december 2017, weliswaar samen met het verlagen van de maandelijksse aankoopbedragen tot 60 miljard euro vanaf april 2017. Draghi benadrukte dat de verlenging van de activa-aankopen de "duurzame transitie" van de steunmaatregelen naar de reële economie zal bevorderen en verklaarde dat een inflatieprognose van 1,7% in 2019 "niet echt" als en terugkeer naar de doelstelling van 2% kan worden gezien.

Valutamarkten

2016 werd getekend door een grote volatiliteit op de valutamarkten, als gevolg marktreacties op het beleid van de ECB, de Brexit en de verkiezing van Donald Trump. De wisselkoers euro/US Dollar schommelde van 1,04 tot 1,16. De teruggekeerde volatiliteit na de Brexit kende geen uitgesproken trend, behoudens de waardering voor het Pond Sterling, welke op jaarbasis substantieel daalde ten opzichte van de euro en de US Dollar. Na Trumps aantreden steeg de US Dollar, vergeleken met een mandje van valuta's tot het hoogste niveau sinds begin 2003, een weerspiegeling van een verwachte sterkere groei van de Amerikaanse economie en een eventuele aanzet voor de Fed om haar monetaire beleid sneller te normaliseren. De vrees voor protectionistische maatregelen en de stijgende Amerikaanse obligatierente drukte de meeste opkomende valuta's.

Obligatiemarkten

De rente op Duitse 10-jaars Bund (0,63 % per eind 2015) daalde als gevolg van onder meer het beleid van de ECB, problemen op de aandelenmarkten en winstnemingen in februari tot 0,11%, om na de Brexit te dalen onder de 0% (begin juli - 0,20%). Tot september schommelde de 10-jaars rente rond de - 0,10%. In het kielzog van de Amerikaanse obligaties steeg in november de rente en bereikte op 12 december haar hoogste niveau van 0,40%. De Nederlandse 10-jaars rente bleef binnen een bandbreedte van 0,20 tot 0,30% boven de Duitse rente schommelen.

Turbulentie op de aandelenmarkten bracht de rente op de tienjarige Amerikaanse T-note in februari 2016 tot onder de 1,70% (eind 2015 nog 2,27%), om door de aantrekkende olieprijs met een notering tussen 1,60% en 2% begin juni tot rust te komen. Nervositeit rond Brexit bracht de rentenotering begin juli weer terug naar 1,40%. De economische factoren en de overtuiging van beleggers dat de basisrente voor eind 2016 zou worden verhoogd stuwde de rentenotering van de T-note in september naar 1,55/1,65% en liep fors uit tot 2,60% na de verkiezing van Donald Trump en de vergadering van de Fed op 14 december (verhoging basisrente tot 0,25%).

Aandelenmarkten

Onzekerheden over de wereldwijde groei, de Chinese economie en de dalende olieprijs tekende het begin van het jaar 2016 met dalende aandelenprijzen. Bereidheid van Saoedi-Arabië en andere olieproducerende landen om te onderhandelen deed de olieprijs in februari en maart opveren en daarmee de aandelenmarkten, doorgroeiend tot in april en mei. Direct na de Brexit kelderde de belangrijkste indices om vervolgens weer te stijgen. De snelle benoeming van Prime Minister Theresa May in Groot-Brittannië bracht politieke duidelijkheid waarna de aandelen fors opleefden in juli.

Ondanks nervositeit over de schommelende olieprijs, twijfels over het monetaire beleid en twijfels over de wereldwijde groei en andere onzekerheden (inroepen van Artikel 50 door May en het Italiaanse referendum) stegen de aandelen op een overigens verder volatiele markt. De verkiezingsbeloften door Trump brachten na zijn verkiezing een rally in aandelen en de dollar op gang, terwijl ook de lange rente steeg. In december vertraagde de trend door lagere transactievolumes, maar bleven aandelenkoersen toch stijgen dankzij hogere olieprijs als gevolg van productiebeperkingen.

In 2016 stegen de aandelen wereldwijd met 5,6%, de aandelen in opkomende markten met 8,6% en de Amerikaanse aandelenmarkt met 9,5%. De Japanse aandelenmarkt kon bijna 'break-even' afsluiten dankzij de steun van de dalende yen. In Europa steeg de Eurostoxx 50 met 0,7%. Europese bankaandelen hadden het moeilijk door bezorgdheid rond Brexit en de specifieke situatie van bepaalde financiële instellingen. De Britse markt won 14,4%, vooral met dank aan het dalende Pond Sterling tegenover de euro (- 13,9%). De hiervoor vermelde cijfers weerspiegelen wijzigingen in de indexprijzen in lokale valuta en houden geen rekening met herbelegde dividenden.

Onze beleggingen in 2016

De beleggingsportefeuille van Stichting Pensioenfonds Staples liet, inclusief de overlays voor rente en valuta in 2016 een rendement zien van 7,89%. Over dezelfde periode stegen de verplichtingen met 7,3%, zodat er over het jaar een outperformance ten opzichte van verplichtingen van 0,6% resteert.

Kijken we naar de portefeuille zonder de overlays, dan is er sprake van een rendement van 7,4%, een performance in lijn met de strategische benchmark van de portefeuille.

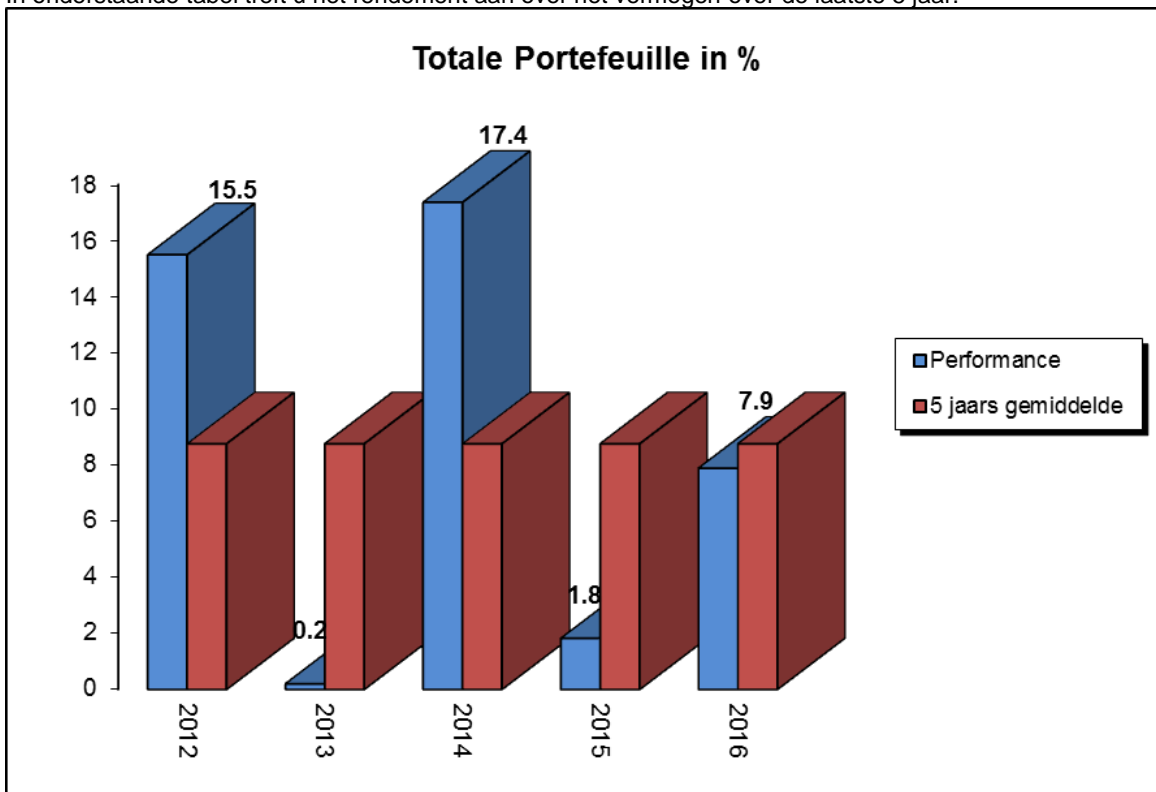
In tegenstelling tot 2015, toen de beleggingscategorieën qua bijdrage aan het totaalrendement een gemengd beeld lieten zien, droegen in 2016 alle beleggingscategorieën positief bij aan het resultaat.

Vastrentende waarden luidend in euro, met een totaal belang van ruim 40%, lieten, zonder uitzondering een (licht) positief beeld zien. Staatsobligaties rendeerden circa 2%, Nederlandse hypotheekfondsen tussen 2,5 en 5,75%, Europese Credits bijna 5% en Europese leveraged loans zelfs ruim 6,25%. De Amerikaanse Credits profiteerden sterk van de appreciatie van de US dollar en waren met bijna 10% een der grootste stijgers binnen de categorie vastrentende waarden. De grootste stijger was US High Yield met een rendement van 17,7%. Binnen de rendementsportefeuille waren emerging markets aandelen een uitblinker met een rendement van ruim 16%. Wereldwijde aandelen, met een 20% gewicht veruit de belangrijkste beleggingscategorie binnen de returnportefeuille lieten een uitstekende 11,6% rendement zien.

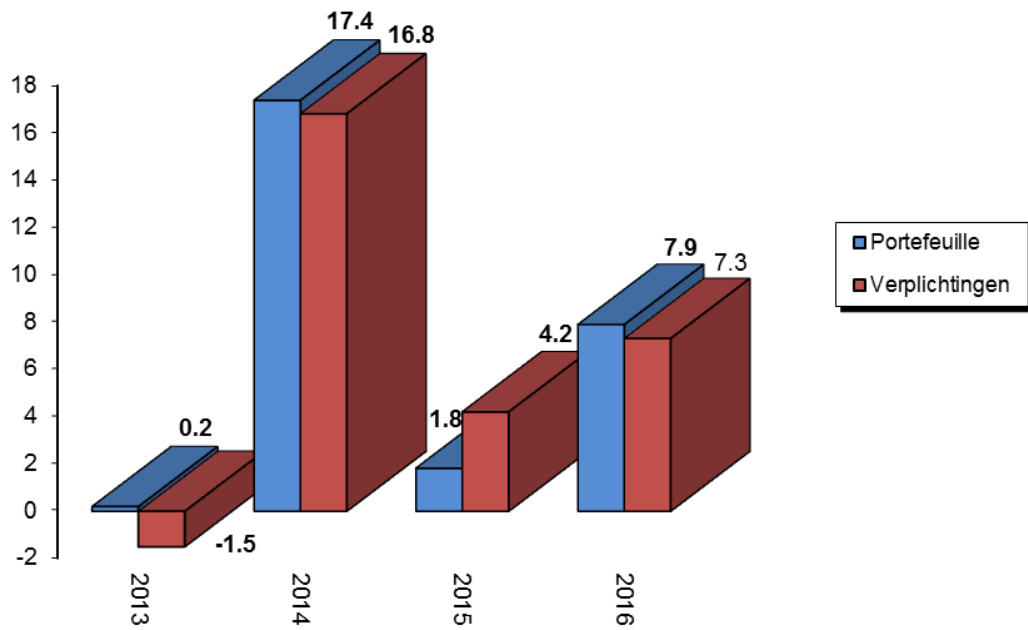
Onroerend goed aandelen waren dit jaar de minst presterende beleggingscategorie met een positief rendement van slechts 0,7%. Aan het eind van het jaar is na diepgaand onderzoek de bestaande beheerder, die onderperformde vervuild door een nieuwe beheerder. Hierbij is overwogen dat de portefeuille van de oude beheerder feitelijk zo groot was geworden dat het nastreven van risico steeds lastiger werd. Infrastructuur rendeerd over geheel 2016 bijna 6%, een rendement dat mede sterk wordt bepaald door de negatieve koersontwikkeling van GBP versus de Euro, maar positief werd beïnvloed door herwaarderingen van te verkopen participaties.

De nominale dekkingsgraad steeg in 2016 van 115,8% aan het eind van 2015 naar 117,1% aan het eind van 2016.

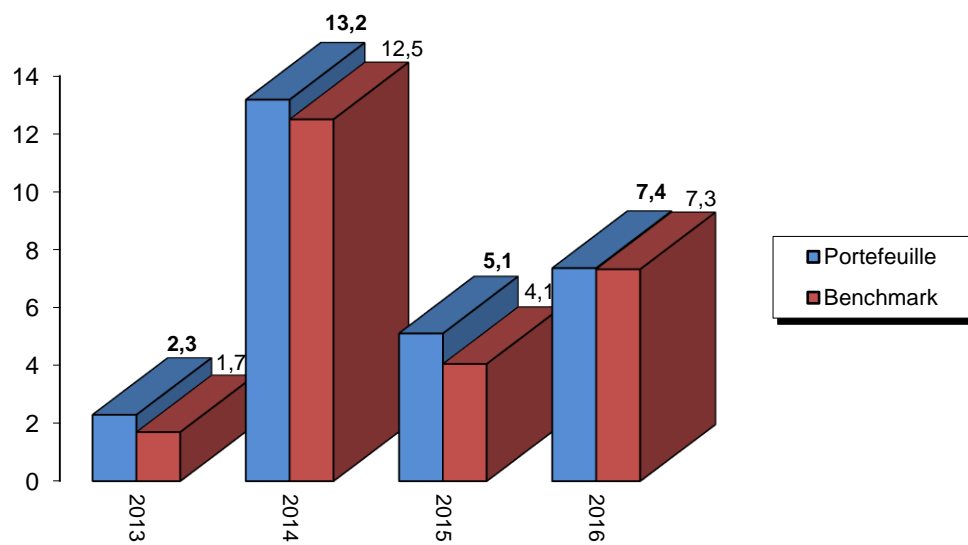
In onderstaande tabel treft u het rendement aan over het vermogen over de laatste 5 jaar.

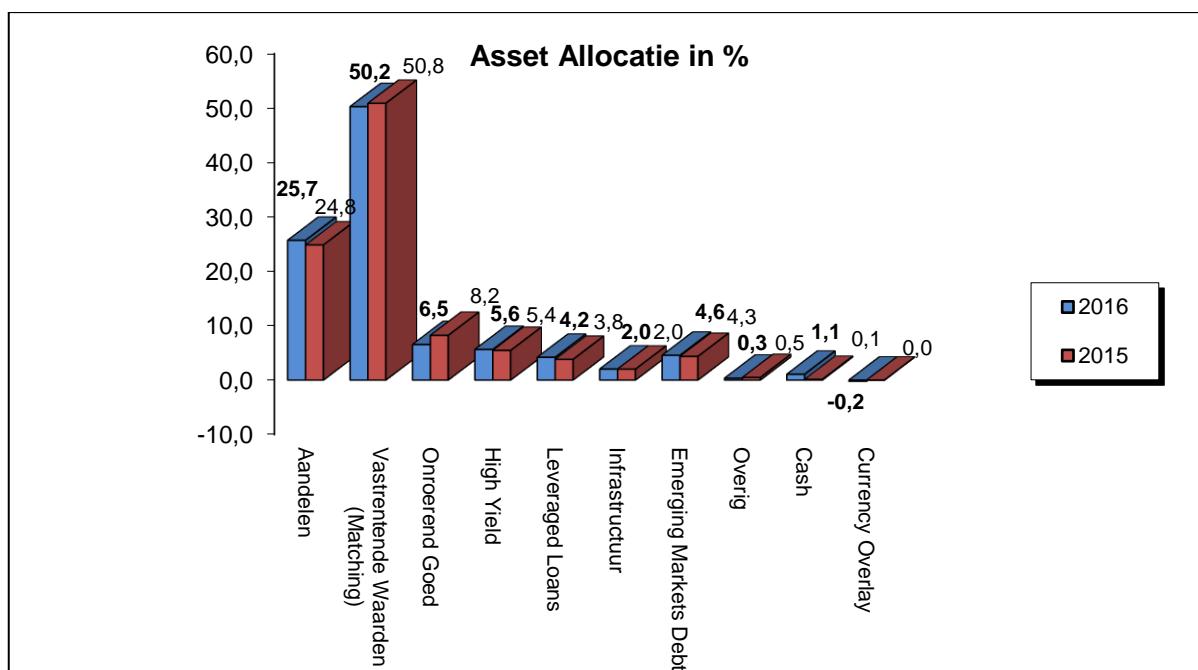
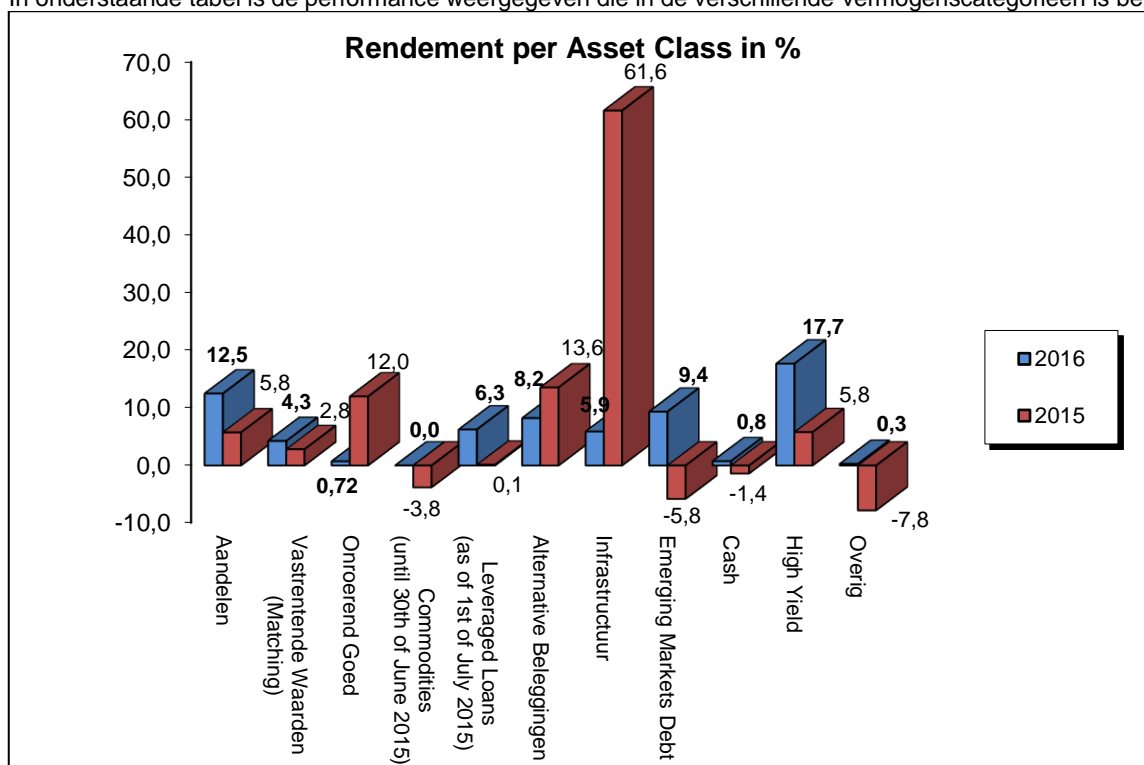
Performance Totale Portefeuille t.o.v. Verplichtingen in %

Performance Asset Only Portefeuille t.o.v. de benchmark in %

In onderstaande tabel is de performance weergegeven die in de verschillende vermogenscategorieën is behaald.

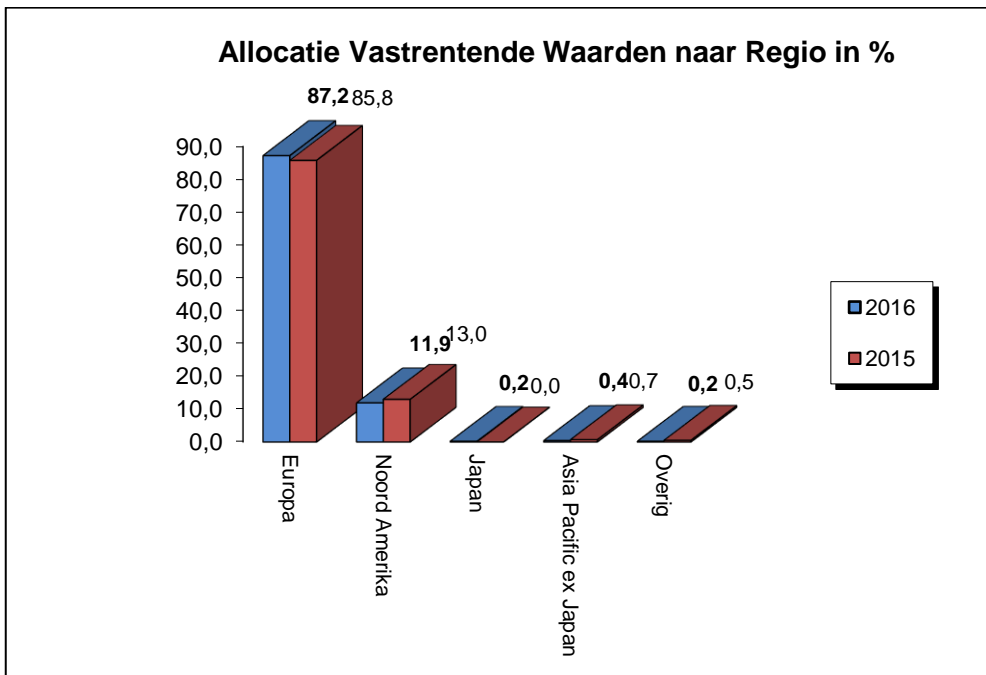
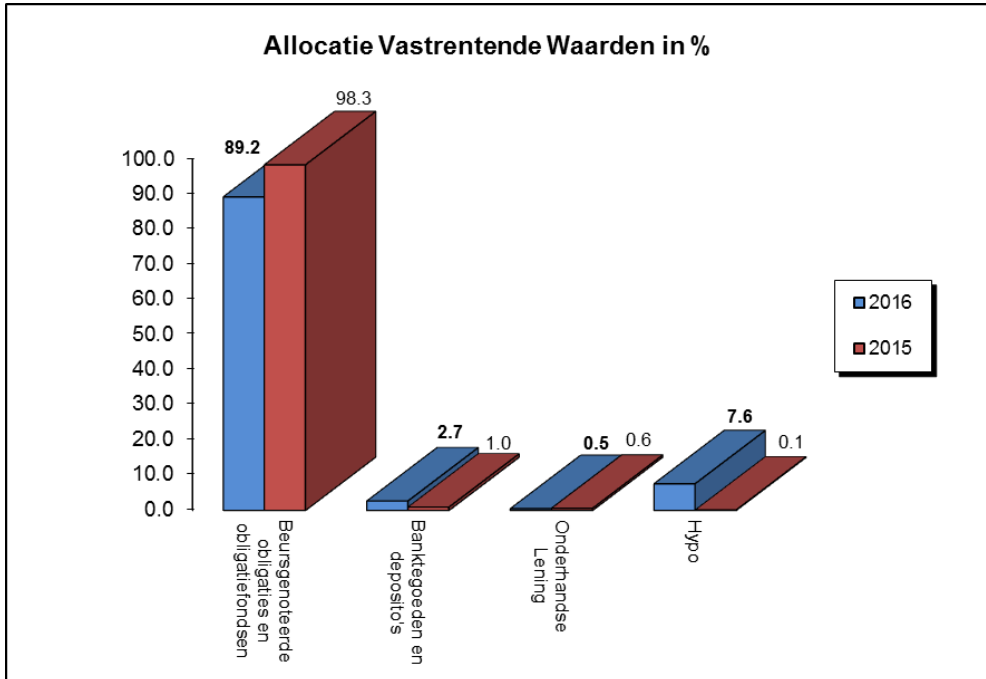

Vastrentende waarden

De vastrentende portefeuille bestond eind 2016 uit de volgende onderdelen: Euro Staatsleningen, Nederlandse Hypotheken luidend in Euro, Euro bedrijfsobligaties (credits), US bedrijfsobligaties (credits), Emerging Markets Debt, US High Yield obligaties, Europese Leveraged Loans en de rente swap portefeuille om de renteafdekking op het gewenste niveau te houden. Met uitzondering van Emerging Markets Debt, US High Yield obligaties en Leveraged Loans maken alle bovengenoemde vastrentende categorieën deel uit van de matching portefeuille. De strategische allocatie naar deze matching portefeuille is in 2016 onveranderd gehouden op 52% van de totale portefeuille.

De allocatie naar de staatsobligatie portefeuille bleef op 25%. De werkelijke allocatie bedroeg 23,4% per eind 2016. De allocatie naar Nederlandse Hypotheken bedraagt 5% verdeeld over 2 managers. De allocatie naar bedrijfsobligaties bleef op 20%. Het strategische rente afdekking percentage bedroeg geheel 2016 45%.

Indien we kijken naar de regioallocatie van de vastrentende waarden dan is ruim 87,2% belegd in euro's in Europa, het overige is voornamelijk noterend in US dollar.

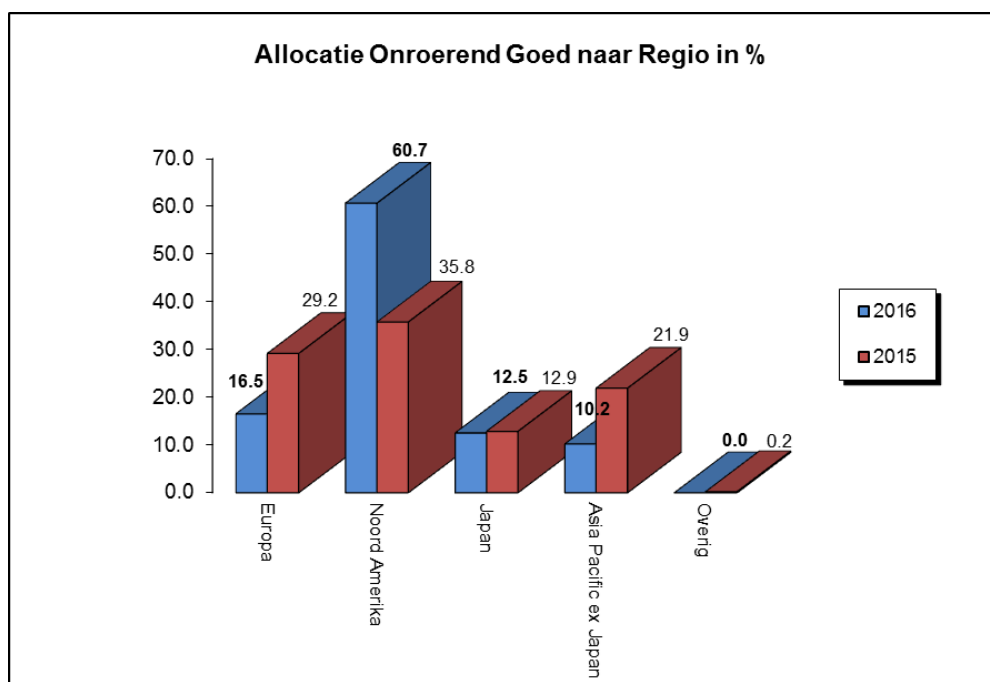
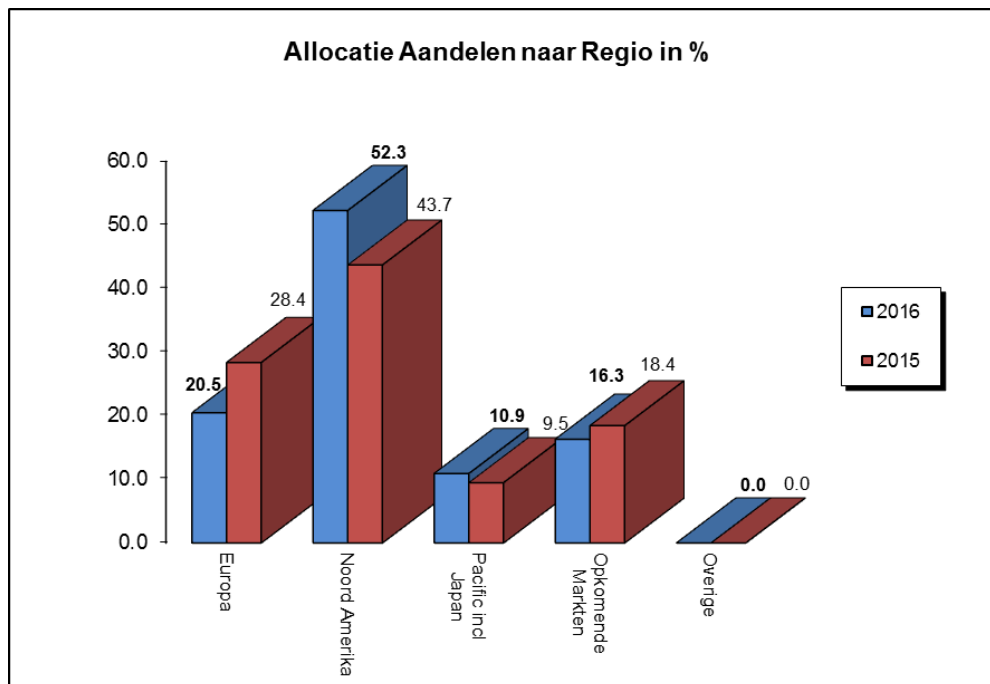
Aandelen, vastgoed en overige beleggingen

In 2016 bedroeg de strategische allocatie naar wereldwijde aandelen in ontwikkelde landen 20%. De aandelen allocatie naar opkomende markten bedraagt 4%.

Kijken we naar de regio allocatie van de aandelen dan is 52,3% belegd in de US en ruim 20% in Europa. De opkomende markten waren goed voor ruim 16%.

De allocatie naar onroerend goed aandelen bedroeg 7,5%. Gedurende het jaar werd besloten om de bestaande manager te vervullen voor een nieuwe manager.

De onderliggende beleggingen in het infrastructuurfonds worden vooruitlopend op een geplande sluiting van het fonds uiterlijk in 2019 langzaam verkocht. In 2016 werden de twee grootste belangen verkocht. Het strategisch gewicht was 1,8% in 2016 en deze strategische allocatie zal in 2017 verdwijnen uit de portefeuille.

ESG Beleid

In 2016 is het ESG-beleid van het pensioenfonds geactualiseerd. Het betrekken van ESG-criteria in het beleggingsbeleid draagt naar het oordeel van het bestuur bij aan de langere termijn doelstellingen van het fonds, het veiligstellen van een goed pensioen.

Jaarlijkse meting van ESG-prestaties

Het pensioenfonds geeft allereerst invulling aan zijn verantwoord beleggingsbeleid door vanaf 2016 jaarlijks te meten of de vermogensbeheerders minimaal gelijk, en waar mogelijk hoger, scoren op ESG. De meting is gebaseerd op een uitvraag bij alle vermogensbeheerders die voor het pensioenfonds beleggen. Al deze vermogensbeheerders hebben het UN PRI protocol ondertekend.

Uitsluiten van beleggingen

Ondernemingen die clustermunitie-activiteiten hebben, zoals gedefinieerd in artikel 21a van het Besluit marktmissbruik (Wft 2013), worden uitgesloten. Het pensioenfonds ziet erop toe dat niet belegd wordt in bedrijven op de gepubliceerde lijst.

Selectie van nieuwe vermogensbeheerders

Bij de selectie van nieuwe vermogensbeheerders wordt het beleid van de beheerder over ESG in hun beleggingsproces meegenomen.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Stemmen sluit aan bij de wens om goede rendementen op lange termijn te genereren. Onderzoek toont aan dat er een sterke positieve correlatie is tussen goede governance van ondernemingen en financiële performance. Het pensioenfonds mandateert de vermogensbeheerders dienovereenkomstig.

In maart 2017 heeft het bestuur de intentieverklaring inzake Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen van de Pensioenfederatie ondertekend.

Toekomst paragraaf

Toekomst Pensioenfonds.

Binnen het bestuur functioneert een werkgroep 'Toekomst Pensioenfonds'. Deze bestaat uit vier bestuursleden en wordt ondersteund door een extern adviseur. Zij is in 2016 zes keer bijeen geweest. De 'Toekomst van het pensioenfonds' is een vast agendapunt bij elke bestuursvergadering.

In het voorjaar 2016 heeft een strategische heroriëntatie plaatsgevonden op de toekomst van het fonds. Aanleiding hiervoor was dat de nieuwe werknemers vanaf 1 januari 2015 niet meer toetreden tot het pensioenfonds, maar deelnemer worden in een door een PPI uitgevoerde DC-regeling.

Hierdoor heeft het fonds een semi-gesloten karakter. Deze ontwikkeling kan mede aanleiding geven om op een gegeven moment te moeten constateren dat een andere uitvoeringsvorm beter is voor de (gewezen) deelnemers en de gepensioneerden dan voortzetting van het pensioenfonds. Zo'n overgang kan worden ingegeven door omstandigheden waardoor het pensioenfonds de activiteiten 'moet' beëindigen, of waarbij het 'verstandig' is om niet langer zelfstandig door te gaan. Er is een kwetsbaarheidsmatrix opgesteld met een groot aantal criteria op basis waarvan beoordeeld wordt of en welke vervolgstappen nodig zijn. De kwetsbaarheidsmatrix wordt elk halfjaar geüpdate of frequenter wanneer ontwikkelingen daartoe aanleiding geven.

Gelijktijdig zijn de mogelijk alternatieve uitvoeringsvormen in kaart gebracht. Dit betreft de eventuele overgang naar een verzekeraar, een Algemeen Pensioenfonds (APF) of een Bedrijfstakpensioenfonds (BPF). Een stappenplan om over te gaan tot de afwikkeling van het pensioenfonds is eveneens op hoofdlijnen besproken en vastgelegd.

De conclusie na regelmatige bespreking van de uitkomsten in de kwetsbaarheidsmatrix en de voor- en nadelen van de alternatieve uitvoeringsvormen was in 2016 steeds dat een zelfstandig voortbestaan van het pensioenfonds het meest in het belang was van (gewezen) deelnemers en gepensioneerden.

De continuïteit in het bestuur is als kwetsbaar beoordeeld tijdens de collectieve zelfevaluatie van het bestuur. Gezien de toenemende belasting van bestuurders, eisen aan beschikbaarheid en het op peil houden van geschiktheid, is het voor de werkgever steeds lastiger om bestuurszetels te blijven bezetten vanuit hun eigen organisatie. Om die reden is in 2016 een bestuurszetel vervuld door een externe kandidaat. Teneinde tijdig voorbereid te zijn op het vervullen van vacatures die kunnen ontstaan door een kandidaat die niet vanuit de Staples-organisatie komt, is het bestuur eind 2016 begonnen met de ontwikkeling van een 'Plan B'. Hierin wordt een aantal scenario's uitgewerkt met daarbij passende maatregelen die de vastgestelde risico's ten aanzien van bestuurscontinuïteit tot een acceptabel niveau terugbrengt.

In 2017 blijft de toekomst van ons pensioenfonds bijzondere aandacht krijgen van het bestuur. Het 'Plan B' zal medio 2017 worden afgerond. Daarnaast zal op basis van de uitkomsten van de kwetsbaarheidsmatrix in combinatie met externe ontwikkelingen en de alternatieve mogelijkheden periodiek worden beoordeeld welke uitvoeringsvormen de belangen van alle stakeholders het best dient.

Onzekere politiek en economie

Voor 2017 kan het bestuur de politieke ontwikkelingen lastig inschatten. De politieke situatie is momenteel behoorlijk onzeker. Veel hangt bijvoorbeeld af van de uitkomsten van de verkiezingen in Nederland, Duitsland en Frankrijk. Ook is sterkt de vraag wat de rente verder doet, bijvoorbeeld als de Europese Centrale Bank stopt met zijn aankoopprogramma voor obligaties. Het bestuur wacht de ontwikkeling van het pensioenstelsel af.

Financieel herstel

Het bestuur verwacht een herstel van de financiële positie in 2017. De trend van de stijgende rente lijkt door te zetten en het dieptepunt van de rentstand lijkt achter ons te liggen. Op termijn zal dit dieptepunt niet meer doorwerken in de beleidsdekkingsgraad als gemiddelde van de laatste twaalf maanden.

Per 30 april 2017 was de beleidsdekkingsgraad gestegen naar 115,1%. Hiermee was het fonds bijna uit zijn dekkingstekort.

Samenvatting eindrapportage van de visitatiecommissie

Ondanks de ontwikkelingen bij de werkgever, die de nodige aandacht van een aantal bestuursleden vraagt, heeft het bestuur van het fonds in 2016 op een aantal onderwerpen stappen gemaakt. Zo is een gedegen communicatieplan opgesteld en is de informatieverstrekking via de website verbeterd. Het risicomanagement is verder vormgegeven met een analyse van de diverse risico's. Dit dossier is voortvarend opgepakt. Belangrijk is om binnen het bestuur voldoende gewicht te blijven geven aan dit onderwerp, zodat de implementatie van het risicomanagementsysteem kan worden doorgevoerd. De financiële positie van het fonds is, indachtig de getroffen en mogelijk nog te treffen (administratiekosten)voorziening, relatief goed.

De toekomst van het pensioenfonds heeft de aandacht van het bestuur, maar het ontwikkelen van een plan van aanpak moet nog verder vorm worden gegeven door bijvoorbeeld een draaiboek met mogelijke scenario's op te stellen.

Wij blijven benadrukken het belangrijk te vinden dat er op enigerlei wijze verslaglegging plaatsvindt van de vergaderingen van de diverse portefeuilles. Het notuleren van de totstandkoming van de adviezen aan het bestuur leidt tot een beter inzicht van de achtergrond bij voorstellen en adviezen.

De relatie met het Verantwoordingsorgaan en de gepensioneerden is verbeterd. Het verantwoordingsorgaan wordt betrokken bij de ontwikkelingen van het pensioenfonds en de relatie met de gepensioneerden wordt goed onderhouden.

Met de komst van de nieuwe voorzitter is de dynamiek ten positieve toegenomen. Het bestuur functioneert goed. Zorgelijk is de (verwachte) beperkte beschikbaarheid van enkele bestuursleden. Door de feitelijke (tijdelijke) terugtreding van bestuursleden wordt veel van de wel aanwezige bestuursleden gevraagd. De geschiktheid en de betrokkenheid van de beperkt beschikbare bestuursleden, dient gewaarborgd te blijven.

Ten slotte bedanken wij iedereen voor de inzet en medewerking bij deze visitatie. Wij hebben deze visitatie als plezierig en onderhoudend ervaren.

Utrecht, 23 april 2017

R. Heijn RBA EPP, voorzitter
Drs. E.H.W. Bosman AAG
Drs. L.L.F. Rutgers

Reactie van het bestuur op het samenvattend oordeel van de visitatiecommissie

Het bestuur heeft kennisgenomen van de eindrapportage van de visitatiecommissie en waardeert het algemene oordeel. Wij hebben de geformuleerde aanbevelingen kritisch bekeken en van een eerste reactie voorzien. Hierbij merken wij op dat een aantal onderwerpen al extra aandacht heeft gekregen dan wel dat hierop inmiddels actie is genomen.

Het bestuur zal de voortgang van de uitvoering van de aanbevelingen in het najaar van 2017 met de visitatiecommissie bespreken. Wij spreken onze waardering uit voor de deskundige en efficiënte wijze waarop de visitatiecommissie het onderzoek heeft uitgevoerd.

Verklaring van het Verantwoordingsorgaan

Ingevolge de Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen is vanaf 1 juli 2014 het huidige Verantwoordingsorgaan in functie.

Tot ons genoegen kunnen wij vaststellen dat wij in goede samenspraak met het Bestuur en vanuit een situatie van volledige transparantie hebben kunnen opereren. Wij hebben daarbij toegang tot alle vergaderstukken, beleidsnotities, verslagen, besluitenlijsten, presentaties van externe deskundigen etc. , zowel op papier als digitaal via het digitale Bestuurdersportal. De sfeer wordt door ons getypeerd als gezond “kritisch-harmonieus”.

Bevoegdheden:

Het Verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid om na afloop van ieder boekjaar een oordeel te geven over het handelen van het Bestuur, het door het Bestuur uitgevoerde beleid, alsmede over beleidskeuzes voor de toekomst. Beoordeling vindt plaats aan de hand van het (concept) jaarverslag, de (concept) jaarrekening en alle andere informatie. Voor het oordeel is doorslaggevend of het Bestuur bij haar besluitvorming heeft voldaan aan de opdracht tot een evenwichtige belangenafweging, zoals omschreven in artikel 9 lid 3 van de statuten. Dit oordeel wordt bekend gemaakt aan het Bestuur en in het jaarverslag van het pensioenfonds opgenomen. Daarnaast heeft het Verantwoordingsorgaan een aantal adviesrechten. Deze adviesrechten zijn vastgelegd in het Huishoudelijk Reglement onder “Verantwoordingsorgaan”.

Het afgelopen jaar heeft het VO desgevraagd over de volgende onderwerpen geadviseerd:

- Jaarlijkse vervanging van één van de leden van de visitatiecommissie.
- Te hanteren uitgangspunten m.b.t. verwachte beleggingsrendement en hersteltermijn bij de opstelling van het verplichte Herstelplan 2016

Werkzaamheden van het Verantwoordingsorgaan:

Het Verantwoordingsorgaan is gedurende 2016 vier maal bijeengewees. Het vergaderrooster en de agenda van de vergaderingen zijn daarbij afgestemd op het vergaderrooster en de agenda's van de vergaderingen van het Bestuur van het fonds.

Bestuur en Verantwoordingsorgaan hebben zich sterk geconcentreerd op de volgende voor het pensioenfonds in 2016 belangrijke onderwerpen:

1. Ontwikkelingen bij de werkgever in relatie tot het Pensioenfonds;
2. Toekomst van het Pensioenfonds;
3. Vervulling vacatures in het Bestuur en evaluatie van het functioneren van het Bestuur;
4. ALM studie, Beleggingsbeleid en Haalbaarheidstoets;
5. Opvolging aanbevelingen rapport 2015 van de Visitatiecommissie;
6. Integraal Risico Management (IRM);
7. Herstelplan 2016;
8. Communicatieplan 2017;
9. Vaststelling toeslagen, franchise en kostendekkende premie 2016/ voorlopige premie 2017;
10. Toepassing nieuwe technische grondslagen, sterftetafels en WTW ervaringssterftetafels.

Wij gaan achtereenvolgens nader op deze punten in:

1. Ontwikkelingen bij de werkgever in relatie tot het Pensioenfonds:

Tegen het eind van 2016 werd duidelijk dat Staples Europe wordt overgenomen door het Amerikaanse Cerberus Capital Management. Het is daarbij een gegeven dat de Stichting Pensioenfonds Staples een geheel zelfstandige rechtspersoon is, waarop de werkgever slechts via zijn vertegenwoordiging in het Bestuur invloed kan uitoefenen.

Voorts is het van belang vast te stellen dat de werkgever al eerder had besloten vanaf 1 januari 2015 geen nieuwe werknemers meer aan te melden als deelnemer aan het fonds. De uitvoeringsovereenkomst voor bestaande en gewezen werknemers van vóór 1 januari 2015 blijft derhalve tot wederopzegging van kracht. De gewijzigde eigendomsverhoudingen hebben formeel geen invloed op de financiële positie van het fonds. Het is derhalve uitgesloten dat de nieuwe eigenaar/eigenaren van Staples Europe noch direct, noch indirect kunnen beschikken over de gelden van het fonds.

Het is thans nog onduidelijk welke positie de werkgever in de toekomst zal gaan innemen waar het gaat om voortzetting van de bestaande uitvoeringsovereenkomst en in samenhang daarmee het beschikbaar stellen van voldoende competente vertegenwoordigers in de diverse bestuursorganen van het fonds. Mede om die reden is het van groot belang bij de afwegingen m.b.t. de toekomst van het fonds veel aandacht te besteden aan de bemensing van het toekomstig bestuur ("governance").

2. Toekomst van het Pensioenfonds:

Twee vragen spelen hierbij een cruciale rol:

- Zijn er factoren waardoor het fonds de werkzaamheden MOET beëindigen?
- Zijn er factoren waardoor het VERSTANDIG zou zijn om de werkzaamheden te beëindigen?

De inmiddels door het Bestuur in het leven geroepen projectgroep Toekomst Pensioenfonds heeft, met hulp van externe deskundigen, in de loop van het jaar een uitvoerige evaluatie gemaakt van de voor- en nadelen van mogelijke –alternatieve- toekomstige uitvoeringsvormen van het z.g. "gesloten fonds". Daarbij zijn criteria gehanteerd als:

- Governance/bestuurbaarheid
- Meerwaarde voor de deelnemers
- Ruimte voor maatwerk en eigen beleid
- Indexatiepotentieel
- Risico's van korting
- Kosten
- Afhankelijkheid/kwetsbaarheid
- Flexibiliteit

Het Bestuur heeft de conclusie getrokken dat een zelfstandig voortbestaan vooralsnog de voorkeur geniet. In verband daarmee wordt aangetekend dat er zich op niet al te lange termijn een probleem kan gaan voordoen m.b.t. de beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerde bestuursleden en in samenhang daarmee ook de kosten van het bestuur.

Daarom is besloten tot het opstellen van een z.g. "Plan B" dat antwoord moet geven op de vraag hoe de kwetsbaarheid van het Bestuur op termijn kan worden verminderd. In de loop van 2017 zal het rapport ter besluitvorming aan het Bestuur worden aangeboden.

3. Vervulling vacatures in het Bestuur en evaluatie van het functioneren van het Bestuur

In de loop van het jaar ontstonden er twee vacatures in het Bestuur:

- Voorzitter (namens de werkgever) als gevolg van het vertrek van de heer Haker uit de Staples organisatie
- Vertegenwoordiger namens de werknemers

Werkgever en COR zijn er inmiddels in geslaagd deze vacatures op passende wijze te vervullen. Het VO is er inmiddels van overtuigd dat met deze invulling voldoende professionaliteit in huis is gehaald.

Het is gebruikelijk dat het Bestuur na elke vergadering intern kort het eigen functioneren evalueert aan de hand van een checklist. Daarnaast is er dit jaar aan een onafhankelijk bureau opdracht verstrekt op grond van objectieve criteria een onderzoek te doen naar het functioneren van het Bestuur en desgewenst aanbevelingen te doen tot verbetering.

4. ALM studie, Beleggingsbeleid en Haalbaarheidstoets

Mede gebaseerd op de in de ABTN vastgelegde risicohouding van het Bestuur zijn de belangrijkste beleidsuitgangspunten en doelstellingen voor het fonds geformuleerd en ingedeeld naar prioriteit. Wij vatten deze als volgt samen:

- Realisatie van een koopkrachtbestendig pensioen
- Minimale kans op korting
- Stabiele dekkingsgraad en maximalisatie van de dekkingsgraad
- Stabiele premie en minimalisatie van de premie

In de loop van 2016 is een studie uitgevoerd waarbij de geformuleerde doelstellingen van het fonds zijn getoetst op haalbaarheid. Daarbij zijn zowel de opbouw van de toekomstige verplichtingen als de samenstelling van de beleggingsportefeuille, met de daarin besloten mogelijke risico's tegenover elkaar afgewogen.

De belangrijkste aanbevelingen uit deze studie zijn:

- Een iets defensiever beleggingsbeleid wordt ondersteund door het gesloten karakter van het fonds, alsmede door het potentiële effect dat de jaarlijkse uitkeringen hebben op de dekkingsgraad
- Een verlaging van de renteafdekking leidt tot een hogere volatiliteit van de dekkingsgraad en een verslechtering van de uitkomsten in een slechtweerscenario en is derhalve niet aan te bevelen.

Het bestuur heeft deze aanbevelingen overgenomen en deze vertaald in het beleggingsbeleid voor 2017 e.v. jaren. Daarmee wordt bewerkstelligd dat – binnen de geformuleerde grenzen m.b.t. risico-acceptatie- op termijn de geformuleerde doelstellingen als haalbaar kunnen worden gekenmerkt.

5. Opvolging aanbevelingen rapport 2015 van de Visitatiecommissie

Een groot aantal van de aanbevelingen uit het rapport van de Visitatiecommissie over 2015 zijn in de loop van het jaar uitgevoerd en zijn hiervoor al uitvoerig aan de orde geweest. Nog niet behandeld is de aanbeveling van de VC m.b.t. het "Integraal Risico Management". Hieronder zullen wij hierop nader ingaan.

6. Integraal Risico Management (IRM)

Tegen het eind van het verslagjaar zijn de uitkomsten bekend geworden van de betreffende risicoanalyses. Daarbij zijn zo volledig mogelijk alle (potentiële) risico's gedefinieerd en zijn er aanbevelingen geformuleerd gericht op minimalisering resp. monitoring en beheersing van de gedefinieerde risico's. Hieraan zal in 2017 verder aandacht aan worden gegeven.

7. Herstelplan 2016

Omdat op 31 maart 2016 de beleidsdekkingsgraad van het fonds lager was dan de vereiste dekkingsgraad, was het bestuur verplicht tot het indienen van een z.g. "Herstelplan" bij De Nederlandse Bank (DNB) en wel voor 20 juni 2016. Daarmee moet worden aangetoond dat het mogelijk is binnen de gestelde termijn te komen tot herstel, al dan niet na toepassing van ingrijpende maatregelen. Het Bestuur moet, na daarover advies te hebben ingewonnen bij het Verantwoordingsorgaan, een besluit nemen m.b.t. twee belangrijke uitgangspunten voor de doorrekening van de cijfers naar de toekomst:

- Wordt het toekomstig verwachte rendement gebaseerd op z.g. "maximale" parameters of op z.g. "realistische" parameters. (Beide zijn door DNB toegestaan)
- Wordt de (algemeen) wettelijk toegestane hersteltermijn van 10 jaar gehanteerd of de (eenmalig) toegestane termijn van 11 jaar

Na advies van het VO heeft het Bestuur besloten uit te gaan van een hersteltermijn van 10 jaar met een rendement gebaseerd op realistische (lees: voorzichtiger) parameters.

De uitkomsten van het herstelplan zijn zodanig dat er met voortzetting van het huidige beleid en zonder ingrijpende maatregelen sprake zal zijn van een herstel van de beleidsdekkingsgraad ruimschoots binnen de gekozen termijn van 10 jaar.

8. Communicatieplan 2017

In de loop van 2016 is er een begin gemaakt met verbetering van de communicatie-uitingen van het fonds. Verdere digitalisering d.m.v. een vernieuwde website, een campagne gericht op het verzamelen van zoveel mogelijk email adressen van belanghebbenden, een E-nieuwsbrief, het verkorte jaarverslag nieuwe stijl. Doel van dat alles: behoud en mogelijk verbetering van het vertrouwen. Het verheugt ons vast te kunnen stellen dat een toenemend aantal belangstellende de weg naar de vernieuwde website van het fonds hebben gevonden. De diverse communicatie uitingen worden door een lezerspanel getoetst op toegankelijkheid en begrijpelijkheid.

Inmiddels is het Beleidskader m.b.t. de communicatie voor de periode 2016 – 2018 vastgesteld. Daarin zijn missie, visie, doelstellingen en strategie helder vastgelegd. Daarop gebaseerd is het communicatieplan voor 2017 vastgesteld met het daarbij behorende kostenbudget.

Er zijn stappen gezet om ook de effectiviteit van de communicatie helder meetbaar te maken, zodat tijdig kan worden beoordeeld of er wijziging noodzakelijk is. Het alles overheersende doel van de communicatie uitingen blijft gericht op handhaving en waar nodig herstel van het vertrouwen. De steeds toenemende digitalisering van het fonds, plus het feit dat vrijwel alle ouderen tegenwoordig vrij goed om kunnen gaan met digitale communicatie sterkt ons in het vertrouwen dan het fonds op de goede weg is.

9. Vaststelling toeslagen, kostendekkende premie 2016/ voorlopige premie 2017

Het VO heeft vastgesteld dat bij de besluitvorming m.b.t. de vaststelling van de jaarlijkse indexatie per 1 januari 2017 alle wettelijke en overige bepalingen correct zijn toegepast. De over 2016 bij de werkgever in rekening gebrachte premies zijn kostendekkend en de berekening van de voorschotpremies over 2017 voldoen eveneens aan dat criterium.

10. Toepassing nieuwe technische grondslagen, sterftetafels en WTW ervaringssterftetafels

Bij de actuariële berekening van de pensioenreserves zijn het afgelopen jaar de technische grondslagen aangepast aan de meest recente overlevingstabellen, inclusief de door Willis Towers Watson gepubliceerde ervaringssterftetafels. De invloed daarvan op de reserves was beperkt.

Conclusie/Oordeel

Het voorafgaande in samenhang met al onze overige observaties brengen ons tot de slotsom dat het bestuur over 2016 heeft voldaan aan het criterium van een evenwichtige afweging van belangen van alle betrokkenen.

JAARREKENING

Balans per 31 december

(na resultaatbestemming)

(bedragen in duizenden euro's)

	2016	2015
Activa		
Beleggingen voor risico pensioenfonds		
• Vastgoedbeleggingen (1)	59.182	68.747
• Aandelen (2)	235.927	222.067
• Vastrentende waarden (3)	564.871	529.640
• Derivaten (4)	4.910	5.819
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	864.890	826.273
Beleggingen voor risico deelnemers (5)	6.567	6.081
Herverzekeringsdeel technische voorziening (6)	13.325	13.879
Vorderingen en overlopende activa (7)	2.440	2.049
Liquide middelen (8)	1.559	997
Totaal activa	888.781	849.279
Passiva		
Stichtingskapitaal en reserves (9)		
• Overige reserves	127.883	114.988
Technische voorziening voor risico pensioenfonds (10)	742.365	720.403
Technische voorziening voor risico deelnemers (11)	6.567	6.081
Derivaten (4)	7.792	4.729
Schulden en overlopende passiva (12)	4.174	3.078
Totaal passiva	888.781	849.279

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op pagina 42 tot en met 52.

Staat van baten en lasten

(bedragen in duizenden euro's)

	2016	2015
Baten en lasten pensioenactiviteiten		
Premies voor risico pensioenfonds (13)	7.959	8.309
Premies voor risico deelnemers (13)	191	257
Waardeoverdrachten voor risico pensioenfonds, per saldo (14)	-120	181
Waardeoverdrachten voor risico deelnemers, per saldo (14)	25	88
Mutatie technische voorziening voor risico pensioenfonds		
• Pensioenopbouw (15)	-6.205	-6.361
• Toeslagen (16)	-931	-2.288
• Rentetoevoeging (17)	416	-1.249
• Wijziging rekenrente (18)	-50.558	-24.816
• Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten (19)	35.577	36.365
• Pensioenrechten waardeoverdrachten, per saldo (20)	146	-296
• Wijziging actuariële grondslagen (21)	-407	-3.995
• Overige mutaties technische voorziening (22)	-	744
Totaal mutatie technische voorziening voor risico pensioenfonds	-21.962	-1.896
Pensioenuitkeringen (23)	-33.998	-34.875
Mutatie technische voorziening voor risico deelnemers (24)	-486	284
Herverzekeringen (25)	-325	-805
Pensioenuitvoeringskosten (26)	-1.568	-1.458
Overige baten en lasten pensioenactiviteiten (27)	-94	-
Totaal baten en lasten pensioenactiviteiten	-50.378	-29.915
Baten en lasten beleggingsactiviteiten		
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds (28)	62.857	13.305
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers (29)	416	267
Totaal baten en lasten beleggingsactiviteiten	63.273	13.572
Resultaat	12.895	-16.343

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op pagina 63 tot en met 70.

Kasstroomoverzicht

(bedragen in duizenden euro's)

	2016	2015
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	9.283	9.100
Ontvangen waardeoverdrachten	65	709
Ontvangen uitkeringen herverzekering	446	490
Betaalde pensioenuitkeringen	-33.880	-34.710
Betaalde waardeoverdrachten	-160	-440
Betaalde premies en koopsommen herverzekering	-184	-275
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-1.650	-1.534
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-26.080	-26.660
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen beleggingen	334.089	354.718
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	17.558	18.424
Aankopen, verkopen en afwikkeling derivaten, per saldo	3.961	-7.548
Aankopen beleggingen	-316.800	-341.944
Mutatie banktegoeden	-9.448	4.915
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-2.718	-2.581
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	26.642	25.984
Mutatie liquide middelen	562	-676
Liquide middelen begin van het jaar	997	1.673
Liquide middelen eind van het jaar	1.559	997
Mutatie liquide middelen	562	-676

Toelichting algemeen

Activiteiten

Het doel van Stichting Pensioenfonds Staples, statutair gevestigd te Maastricht (hierna: het pensioenfonds), is het verlenen van pensioenaanspraken en het doen van pensioenuitkeringen aan (aspirant-)deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden, een en ander overeenkomstig de pensioenreglementen. Het beleid en de kernactiviteiten van het bestuur zijn beschreven in de actuariële- en bedrijfstechnische nota (ABTN). Het pensioenfonds is als ondernemingspensioenfonds ingeschreven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 41079169.

Pensioenregeling

De pensioenregeling van het pensioenfonds geldt voor alle werknemers die op 31 december 2014 in dienst waren bij een van de aangesloten ondernemingen. Vanaf 1 januari 2015 treden geen nieuwe deelnemers toe.

Ouderdomspensioen (basisregeling)

Het ouderdomspensioen is een toegezegd-pensioenregeling op basis van (voorwaardelijk) geïndexeerd middelloon. Het ouderdomspensioen gebaseerd op het gemiddelde salaris tijdens de loopbaan en bedraagt voor ieder deelnemersjaar 1,875% van de pensioengrondslag, zoals die geldt op 1 mei van het betreffende jaar. De pensioengrondslag is gelijk aan het vaste jaarsalaris inclusief de vakantietoeslag, verminderd met de franchise. Het pensioengevend salaris is gemaximeerd op een bedrag van EUR 82.700. Het ouderdomspensioen gaat standaard in op de eerste dag van de maand volgend op de maand waarin de deelnemer de 67-jarige leeftijd bereikt. De deelnemers kunnen het ouderdomspensioen eerder laten ingaan, en wel op zijn vroegst op de eerste dag van de maand waarin de 60-jarige leeftijd wordt bereikt. Op de pensioendatum kan het opgebouwde partnerpensioen geheel of gedeeltelijk worden geruild voor extra ouderdomspensioen. Omgekeerd kan het opgebouwde ouderdomspensioen gedeeltelijk worden geruild voor extra partnerpensioen. Indien op pensioendatum geen partner aanwezig is, wordt automatisch het volledige partnerpensioen omgezet in extra ouderdomspensioen.

Beschikbare-premieregeling

De beschikbare-premieregeling is een excedentregeling voor deelnemers die een salaris hebben dat boven het maximum pensioengevend salaris van EUR 82.700 uitkomt. Het excedent pensioengevend salaris is voor 2016 gemaximeerd op een bedrag van EUR 18.816 (2015: EUR 17.300). Via deze regeling wordt over het vaste jaarsalaris tussen EUR 82.700 en EUR 101.519 (2015: EUR 100.000) een premie beschikbaar gesteld voor extra pensioen. De premie is leeftijdsafhankelijk en bedraagt minimaal 8,0% voor een 21-jarige deelnemer en maximaal 31,5% voor een 66-jarige deelnemer. Op pensioendatum kan het gevormde pensioenspaarkapitaal worden aangewend voor de aankoop van extra ouderdomspensioen en extra partnerpensioen.

Partnerpensioen

Het partnerpensioen geldt voor de nagelaten partner van een deelnemer. Het partnerpensioen bedraagt voor ieder deelnemersjaar 1,3125% van de pensioengrondslag. Iedere deelnemer die getrouwd is, een wettelijk geregistreerd partnerschap of een door het pensioenfonds erkend samenlevingsverband heeft, is automatisch voor dit partnerpensioen verzekerd. Bij overlijden van de deelnemer vóór pensioendatum wordt verondersteld dat de deelneming zou hebben voortgeduurd tot de pensioendatum met behoud van het laatst vastgestelde pensioengevend salaris.

Wezenpensioen

De jaarlijkse opbouw van wezenpensioen bedraagt voor elk gerechtigd kind 14% van de jaarlijkse opbouw ouderdomspensioen. Bij overlijden van de deelnemer vóór pensioendatum wordt verondersteld dat de deelneming zou hebben voortgeduurd tot de pensioendatum met behoud van het laatst vastgestelde pensioengevend salaris. Het wezenpensioen wordt verdubbeld indien er geen (bijzonder) partnerpensioen (meer) wordt uitgekeerd.

Arbeidsongeschiktheidspensioen

Het arbeidsongeschiktheidspensioen gaat in na het einde van het tweede ziektejaar. Het pensioen wordt uitgekeerd zolang de arbeidsongeschiktheid duurt, maar uiterlijk tot de normpensioendatum. Dit is de eerste dag van de maand volgend op de maand waarin de deelnemer 67 jaar wordt. Het pensioen is gelijk aan een percentage van het deel van het pensioengevend salaris dat uitgaat boven het maximum WIA-loon. Deelnemers die onder de WIA meer dan 35% arbeidsongeschikt worden, hebben recht op premievrije voortzetting van de pensioenopbouw tot de pensioendatum. De hoogte van de voortgezette pensioenopbouw is afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid. Voor alle deelnemers is een WGA-arbeidsongeschiktheidspensioen verzekerd.

Pensioenspaarregeling

Tot 1 januari 2008 bestond voor alle deelnemers de mogelijkheid om op vrijwillige basis de niet benutte pensioenspaarruimte te gebruiken door een percentage van het pensioengevend salaris te storten in de pensioenspaarregeling. Het opgebouwde kapitaal wordt op pensioendatum of bij eerder vertrek omgezet in een verhoging van het ouderdomspensioen en het partnerpensioen. Vanaf 1 januari 2008 zijn stortingen in deze vrijwillige pensioenregeling niet meer mogelijk.

Toeslagen

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve deelnemers jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de loonindex zoals gepubliceerd door het CBS voor cao-lonen per maand inclusief bijzondere beloningen van particuliere bedrijven.

Het pensioenfonds streeft ernaar de premievrije pensioenrechten (gewezen deelnemers) en de ingegane pensioenen jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex voor alle huishoudens afgeleid, zoals gepubliceerd door het CBS.

De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagen kunnen worden verleend. Het bestuur beslist jaarlijks of de pensioenaanspraken worden aangepast. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen bestemmingsreserve gevormd, maar deze wordt gefinancierd vanuit het overrendement en de algemene reserve. De toeslagverlening is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds en vindt alleen plaats voor zover deze toekomstbestendig is, dat wil zeggen dat de toeslag naar verwachting ook in de toekomst kan worden toegekend.

Bij de besluitvorming wordt uitgegaan van de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds. Bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% wordt geen toeslag toegekend. Bij een beleidsdekkingsgraad tussen 110% en een nader te bepalen bovengrens wordt toeslagverlening naar rato toegepast. Bij een beleidsdekkingsgraad hoger dan de bovengrens vindt volledige toeslagverlening plaats. De bovengrens wordt zodanig vastgesteld dat aan de eis van toekomstbestendigheid van de toeslagverlening wordt voldaan. Het bestuur laat jaarlijks een haalbaarheidstoets uitvoeren om de waarschijnlijkheid van het toeslagpotentieel vast te stellen.

Indien het bestuur in verband met de financiële positie van het pensioenfonds besluit tot een lagere toeslag voor de actieve deelnemers dan de loonindex, storten de aangesloten ondernemingen een extra koopsom om de toeslagverhoging van de actieve deelnemers tot een maximum van de toeslag van 1,0% mogelijk te maken.

Financiering en premie

De aangesloten ondernemingen zijn het pensioenfonds jaarlijks een premie verschuldigd voor de in dat jaar te verwerven reglementaire aanspraken. Bij bepaling van de premie wordt geen rekening gehouden met een opslag ter financiering van eventuele voorwaardelijke onderdelen, waaronder de toeslagen. Uitzondering hierop vormt de hiervoor genoemde extra koopsom voor de aanvulling op de toeslagverhoging van de actieve deelnemers tot een maximum van de totale toeslag van 1,0%.

De premiestelling vindt plaats op basis van de kostendeekkende premie volgens artikel 128 lid 1 Pensioenwet. Deze premie wordt vastgesteld op basis van de door De Nederlandsche Bank (DNB) vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur.

De kostendeekkende premie bevat de volgende componenten:

- de actuarieel benodigde premie voor de inkoop van de onvoorwaardelijke pensioenen;
- eventuele koopsom voor voorwaardelijke toeslagverlening actieve deelnemers;
- een solvabiliteitsopslag voor het in stand houden van de benodigde reserves;
- een opslag voor pensioenuitvoeringskosten (inclusief excassokosten).

Daarnaast zijn de aangesloten ondernemingen in het kader van de beschikbare-premieregeling een leeftijdsafhankelijke premie verschuldigd overeenkomstig het pensioenreglement.

In het geval van een reservetekort of een dekkingstekort zal het bestuur van het pensioenfonds in overleg treden met de aangesloten ondernemingen over het al dan niet betalen van herstellpremie. Van een reservetekort is sprake indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de dekkingsgraad die overeenkomt met het vereist eigen vermogen. Bij een dekkingstekort is de beleidsdekkingsgraad lager dan de dekkingsgraad die overeenkomt met het minimaal vereist eigen vermogen.

Een premiekorting of terugstorting van premie wordt uitsluitend verleend indien wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- de beleidsdekkingsgraad is hoger dan de met het vereist eigen vermogen overeenkomende dekkingsgraad;
- in de voorgaande 10 jaren zijn de voorwaardelijke toeslagen toegekend en deze kunnen naar verwachting ook in de toekomst worden toegekend;
- een eventuele korting op de opgebouwde pensioenrechten en pensioenen in de voorgaande 10 jaren is, gerekend vanaf 1 januari 2015, gecompenseerd.

Herverzekering

Het pensioenfonds heeft een herverzekeringsovereenkomst afgesloten ter dekking van het overlijdensrisico en het risico van arbeidsongeschiktheid (excedent-arbeidsongeschiktheidspensioen, WGA-arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrijstelling).

Het overlijdensrisico is verzekerd op basis van risicokapitalen, gelijk aan de contante waarde van een direct ingaand partnerpensioen, verminderd met de voor de deelnemer gevormde voorziening met betrekking tot ouderdompensioen en partnerpensioen en verminderd met een eigen risico van EUR 70.000.

De dekking van het excedent-arbeidsongeschiktheidspensioen omvat een jaarlijkse rente ter grootte van 70% van het verschil tussen het pensioengevend salaris van de deelnemer en de maximale uitkeringsgrondslag van de WIA, verminderd met een eigen risico van 20% van het arbeidsongeschiktheidspensioen, met een maximum van EUR 15.000 per deelnemer.

De dekking van de premievrijstelling omvat een jaarlijkse rente ter grootte van een gelijkblijvende premie die benodigd is voor de toekomstige pensioenopbouw op basis van de huidige pensioengrondslag.

Grondslagen voor de financiële verslaggeving

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en in overeenstemming met de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfonds (RJ 610).

De jaarrekening luidt in euro's.

Schattingen en veronderstellingen

Bij het opstellen van de jaarrekening is het maken van schattingen en veronderstellingen noodzakelijk. De schattingen en veronderstellingen hebben invloed op de toepassing van grondslagen en de waardering van activa en verplichtingen. De schattingen en daaraan ten grondslag liggende veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. Vooral de waardering van de technische voorziening en (in mindere mate) de waardering van de beleggingen zijn gebaseerd op schattingen en veronderstellingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Ten behoeve van de oordeelsvorming en het maken van schattingen wordt gebruik gemaakt van externe deskundigen. De aard van oordelen en schattingen en de onderliggende veronderstellingen is, voor zover noodzakelijk geacht voor het vereiste inzicht in het vermogen, vermeld in de toelichting bij de jaarrekening. Herzieningen van schattingen worden verwerkt in de periode waarin de schatting wordt herzien. Een herziening van een schatting heeft dikwijls ook gevolgen voor waardering en resultaatbepaling in toekomstige perioden.

Schattingswijziging

Voor de berekening van de technische voorziening voor risico pensioenfondsen worden de overlevingsgrondslagen volgens de actuele AG prognosetafels gehanteerd. In 2016 zijn de overlevingsgrondslagen geactualiseerd en is overgegaan van de AG prognosetafels 2014 naar de AG prognosetafels 2016. Het effect op de technische voorziening bedraagt EUR 595 duizend (toevoeging). Hierop worden correcties toegepast in verband met afwijkende overlevingskansen van de populatie van het pensioenfonds ten opzichte van de overlevingskansen van de totale bevolking. Voor de correctiefactoren wordt het Willis Towers Watson model gehanteerd. In 2016 is overgegaan van het Willis Towers Watson model 2014 naar het Willis Towers Watson model 2016. Het effect op de technische voorziening bedraagt EUR 188 duizend (vrijval). Het gezamenlijke effect op de technische voorziening bedraagt EUR 407 duizend (toevoeging).

Verwerking

De belangrijkste activa en verplichtingen van het pensioenfonds zijn respectievelijk de beleggingen en de technische voorziening. De beleggingen bestaan volledig uit financiële activa en derivaten. Deze worden in de balans opgenomen respectievelijk van de balans verwijderd op transactiedatum (datum van koop of verkoop). Dit is het moment waarop de toekomstige economische voordelen en de risico's verbonden aan het financiële instrument worden overgedragen. Pensioenverplichtingen worden in de balans opgenomen op het moment van toekenning of overdracht van de pensioenrechten. Zij worden van de balans verwijderd op het moment van uitkering of overdracht van de pensioenrechten.

Saldering

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd en als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Presentatie beleggingen en beleggingsopbrengsten

De beleggingen bestaan voor een deel uit participaties in beleggingsfondsen. De participaties worden in de balans gerubriceerd naar de aard van de onderliggende beleggingen van de beleggingsfondsen. Waardeveranderingen van participaties in beleggingsfondsen worden in de staat van baten en lasten opgenomen onder indirecte beleggingsopbrengsten. Zij bestaan uit de directe en indirecte opbrengsten van de onderliggende beleggingen. Door beleggingsfondsen uitgekeerde dividenden worden gepresenteerd onder directe beleggingsopbrengsten.

Waardering beleggingen

Beleggingen worden op het moment van verkrijging gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, zijnde de marktwaarde, vermeerderd met de transactiekosten. Vervolgens worden de beleggingen gewaardeerd tegen marktwaarde. De marktwaarde is het bedrag waarvoor een actief of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde, tot een transactie bereid zijnde partijen die onafhankelijk zijn. De marktwaarde is gebaseerd op actuele marktprijzen, tenzij anders vermeld.

Participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen de berekende intrinsieke waarde op balansdatum of de meest recent beschikbare intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt vastgesteld op basis van de marktwaarde van de onderliggende activa en verplichtingen.

Waardeveranderingen beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen, inclusief derivaten. Alle waardeveranderingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als opbrengst beleggingen direct in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers op transactiedatum. Valutakoersverschillen bij de omrekening van activa en verplichtingen worden in de staat van baten en lasten opgenomen onder de post waarop de activa en verplichtingen betrekking hebben.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Vastgoedbeleggingen

De marktwaarde van aandelen van vastgoedfondsen is gebaseerd op de beurskoers per balansdatum.

Aandelen

De marktwaarde van de (onderliggende) aandelen is gebaseerd op de beurskoers per balansdatum. Indien aandelen niet-beursgenoteerd zijn of indien de koersvorming niet representatief is, wordt de marktwaarde getaxeerd. De taxatie is gebaseerd op recente marktinformatie.

Vastrentende waarden

De marktwaarde van de (onderliggende) beursgenoteerde vastrentende waarden is gebaseerd op de beurskoers per balansdatum, verhoogd met de lopende rente. De marktwaarde van andere directe vastrentende beleggingen wordt bepaald door te ontvangen rente en aflossingen contant te maken op basis van actuele marktrente, rekening houdend met het risicoprofiel en de looptijd van de belegging.

Derivaten

Derivaten zijn afgeleide financiële instrumenten, waarvan de waarde afhankelijk is van één of meer onderliggende primaire financiële instrumenten. Derivaten bevatten rechten en verplichtingen waardoor één of meer van de financiële risico's waaraan de onderliggende primaire financiële instrumenten onderhevig zijn tussen partijen worden overgedragen. Derivaten leiden bij het aangaan van de transactie niet of tot een relatief gering vermogensbeslag.

Basisvormen van derivaten zijn swaps, forwards, futures en opties. Het onderliggende primaire financiële instrument kan onder meer een valutaproduct, een aandelenproduct of een renteproduct zijn.

Het pensioenfonds maakt gebruik van de volgende derivaten: valutatermijncontracten, aandelenfutures, interest rate swaps en obligatiefutures.

Een valutatermijncontract is een contract waarbij de verplichting wordt aangegaan om een bepaalde valuta te verkopen en een andere valuta te kopen op een vooraf vastgestelde datum en tegen een vooraf vastgestelde (termijn)koers.

Een aandelenfuture is een op een beurs verhandelbaar termijncontract met verplichte levering van aandelen op een vooraf vastgestelde datum en tegen een vooraf vastgestelde prijs. Naast futures met als onderliggende waarde een specifiek aandeel bestaan ook aandelenindexfutures. Dit zijn futures met als onderliggende waarde een bepaalde aandelenindex. Het verschil tussen het niveau van de aandelenindex dat is vastgelegd in het futurecontract en het werkelijke niveau van de index wordt afgerekend (cash settlement).

Een interest rate swap of renteswap is een contract waarbij wordt overeengekomen om gedurende een vooraf vastgestelde periode rentestromen in dezelfde valuta te ruilen. Bij de meeste renteswaps wordt een variabele rente geruild tegen een vaste rente. De variabele rente is gebaseerd op de geldmarktrente, waarbij als referentie Euribor of Eonia wordt gehanteerd. De vaste rente is meestal gebaseerd op de marktrente van staatsobligaties.

Een obligatiefuture is een op een beurs verhandelbaar termijncontract met verplichte levering van fictieve staatsobligaties op een vooraf vastgestelde datum en tegen een vooraf vastgestelde prijs. Veel voorkomende obligatiefutures in de Europese handel zijn Bundfutures. De onderliggende waarde van een Bundfuture is een fictieve Duitse staatsobligatie met een looptijd van 10 jaar. Het verschil tussen de prijs van de obligatie die is vastgelegd in het futurecontract en de werkelijke prijs wordt afgerekend (cash settlement).

Derivaten worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Voor beursgenoteerde contracten is dit de beursprijs per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde contracten is de waardering gebaseerd op recente marktinformatie (zoals valutakoersen, rentecurves en indexen), als input voor de gehanteerde gangbare waarderingsmodellen.

Herverzekeringsdeel technische voorziening

Herverzekeringscontracten worden opgenomen voor de actuarieel bepaalde contante waarde van de verzekerde uitkeringen, volgens de grondslagen van het pensioenfonds, onder aftrek van een eventuele waardevermindering, indien deze naar verwachting duurzaam is.

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid. De geamortiseerde kostprijs komt in het algemeen overeen met de nominale waarde.

Liquide middelen

Liquide middelen worden opgenomen voor de nominale waarde.

Technische voorziening voor risico pensioenfonds

De technische voorziening wordt actuarieel berekend en wordt vastgesteld op basis van de nominaal verworven pensioenrechten, voor zover zij onvoorwaardelijk zijn. Dit betekent dat de voorwaardelijke toekomstige toeslagen niet in de voorziening zijn begrepen, maar de op balansdatum toegezegde toeslagen wel in de voorziening wordt opgenomen. De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur per balansdatum.

De voorziening met betrekking tot ouderdomspensioen, partnerpensioen en wezenpensioen is de contante waarde van de beste inschatting van de toekomstige uitgaande kasstromen die voortvloeien uit de tot balansdatum opgebouwde onvoorwaardelijke pensioenrechten. Daarin is begrepen de toekomstige premievrije pensioenopbouw van arbeidsongeschikte deelnemers.

De voorziening met betrekking tot arbeidsongeschiktheidspensioen is de contante waarde van de verwachte uitgaande kasstromen die voortvloeien uit de verplichtingen aan bij het pensioenfonds aangemelde arbeidsongeschikte deelnemers, nog niet aangemelde arbeidsongeschikte deelnemers en zieke deelnemers die naar verwachting arbeidsongeschikt zullen worden verklaard. Bij de vaststelling van de voorziening voor arbeidsongeschikte deelnemers wordt geen rekening gehouden met revalideringskansen. Voor zieke deelnemers wordt een voorziening opgenomen ter grootte van tweemaal de opslag in de jaarpremie.

De belangrijkste actuariële grondslagen en veronderstellingen zijn:

- rekenrente volgens actuele rentetermijnstructuur DNB (ongewijzigd);
- levensverwachting volgens AG-prognosetafels 2016 met fondsspecifieke correctiefactoren op de overlevingskansen gebaseerd op het Willis Towers Watson model 2016 (2015: AG-prognosetafels 2014 en correctiefactoren Willis Towers Watson model 2014);
- actieve deelnemers en gewezen deelnemers volgens onbepaalde partnersysteem, waarbij factoren volgens het bepaalde partnersysteem worden gehanteerd, en pensioengerechtigden volgens bepaalde partnersysteem (ongewijzigd);
- verschil leeftijd man en vrouw drie jaar (ongewijzigd);
- administratiekosten en excassokosten totaal 4,0% van de technische voorziening (ongewijzigd).

Uit de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur ultimo 2016 kan voor het pensioenfonds een gemiddelde rekenrente van 1,2% worden afgeleid (2015: 1,6%).

De voor de berekening van de technische voorziening gehanteerde rentetermijnstructuur DNB betreft voor looptijden tot en met 20 jaar de marktrente op de interbancaire swapmarkt. Voor looptijden langer dan 20 jaar wordt de swapcurve per balansdatum aangepast door de onderliggende éénjaarsforwardrente te extrapoleren naar een lange termijn verwacht renteniveau, de zogenoemde ultimate forward rate (UFR). De UFR wordt vastgesteld als 120-maands voortschrijdend gemiddelde van de werkelijke 1-jaar 20-jaarsforwardrentes. In de door DNB gevolgde methodiek beweegt de rente vanaf 21 jaar geleidelijk in de richting van de UFR, doordat de forwardrente wordt gemiddeld met de UFR.

Technische voorziening voor risico deelnemers

De technische voorziening voor risico deelnemers heeft betrekking op de beschikbare-premieregeling. De voorziening wordt gewaardeerd op de balanswaarde van de daarmee samenhangende beleggingen. Uiterlijk op de ingangsdatum van het pensioen wordt het opgebouwde kapitaal omgezet in pensioenrechten en opgenomen in de technische voorziening voor risico pensioenfonds.

Schulden

Schulden worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, die in het algemeen overeenkomt met de nominale waarde.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Algemeen

De grondslagen voor resultaatbepaling vloeien voort uit de voor de beleggingen en de technische voorziening gehanteerde waarderinggrondslagen. Voor een aantal posten worden de grondslagen voor resultaatbepaling hierna (nader) uiteengezet.

Directe beleggingsopbrengsten

Rente wordt ten gunste van het resultaat gebracht in de periode waarop deze betrekking heeft. Dividend wordt in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment van beschikbaarstelling. Voor beursgenoteerde aandelen is dit de datum waarop een aandeel ex dividend noteert.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen, inclusief derivaten. Alle waardeveranderingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als opbrengst beleggingen direct in de staat van baten en lasten opgenomen.

Premies

Premies worden ten gunste van het resultaat gebracht in de periode waarin de daarmee samenhangende pensioenrechten worden opgebouwd. Premiekortingen en extra premies worden verwerkt in de periode waarin aan de daarvoor overeengekomen voorwaarden wordt voldaan.

Waardeoverdrachten

Waardeoverdrachten worden in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

Mutatie technische voorziening

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw met betrekking tot ouderdomspensioen en partnerpensioen wordt toegerekend aan de periode waarin de opbouw van de pensioenrechten plaatsvindt. De verplichtingen met betrekking tot arbeidsongeschiktheidspensioen worden opgenomen in de periode waarin deze ontstaan. De toekomstige premievrije pensioenopbouw van arbeidsongeschikte deelnemers wordt ten laste van het resultaat gebracht in de periode waarin de arbeidsongeschiktheid ontstaat.

Toeslagen

De toevoeging aan de technische voorziening uit hoofde van toeslagverlening wordt in de staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarin het bestuursbesluit wordt genomen.

Rentetoevoeging technische voorziening

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur per balansdatum. Aan de technische voorziening wordt rente toegevoegd op basis van de éénjaarsrente volgens deze rentetermijnstructuur primo verslagperiode. De rentetoevoeging wordt berekend over het gemiddelde van de stand van de voorziening primo periode en de stand van de voorziening ultimo periode, de laatste exclusief het effect van de toeslagverlening en het effect van wijzigingen in de actuariële grondslagen.

Wijziging rekenrente

Het effect van de verandering van de rekenrente op de technische voorziening wordt ultimo verslagperiode in de staat van baten en lasten opgenomen.

Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

De vrijval van de technische voorziening wordt ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht in de periode waarin de lasten bij de berekening van de voorziening waren voorzien.

Pensioenrechten waardeoverdrachten

De met waardeoverdrachten samenhangende toevoeging en onttrekking aan de technische voorziening worden in de rekening van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

Wijziging actuariële grondslagen

Het effect van wijzigingen in de actuariële grondslagen op de technische voorziening wordt ultimo verslagperiode in de staat van baten en lasten opgenomen.

Pensioenuitkeringen

Pensioenuitkeringen worden in de staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Herverzekeringen

Herverzekeringsuitkeringen worden in de staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben. Winst aandelen worden ten gunste van het resultaat gebracht in de periode waarin zij bekend worden.

Kosten

Kosten worden ten laste van het resultaat gebracht in de periode waarop zij betrekking hebben.

Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de directe methode. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

Kasstromen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers op transactiedatum.

Onder liquide middelen worden verstaan banktegoeden die niet het karakter hebben van beleggingen.

Toelichting op de balans per 31 december

(bedragen in duizenden euro's)

Activa

1 Vastgoedbeleggingen

	2016	2015
Totaal	59.182	68.747

De portefeuille bestaat volledig uit beleggingen in beursgenoteerde vastgoedondernemingen.

De samenstelling naar regio is als volgt:

	2016	2015
Europa	9.791	20.231
Verenigde Staten en Canada	35.924	24.604
Pacific inclusief Japan	13.467	23.843
Overig	-	69
Totaal	59.182	68.747

2 Aandelen

	2016	2015
Aandelen	182.731	158.965
Aandelenfondsen	53.196	63.102
Totaal	235.927	222.067

De aandelenportefeuille, inclusief de onderliggende portefeuilles van de aandelenfondsen, kan verder als volgt worden gespecificeerd:

	2016	2015
Beursgenoteerd	218.280	205.252
Niet-beursgenoteerd (private equity)	17.647	16.815
Totaal	235.927	222.067

De totale aandelenportefeuille kan als volgt worden gespecificeerd per sector:

	2016	2015
Financiële instellingen	43.592	41.381
Informatietechnologie	25.096	19.720
Energie	22.841	17.114
Telecommunicatie	24.271	25.125
Consument cyclisch	23.788	25.223
Consument defensief	41.928	40.577
Industrie	23.773	23.548
Basismaterialen	13.029	10.352
Nutsbedrijven	16.572	16.959
Overig	1.037	2.068
Totaal	235.927	222.067

De samenstelling van de totale portefeuille naar regio is als volgt:

	2016	2015
Europa	65.248	63.009
Verenigde Staten en Canada	115.103	97.043
Pacific inclusief Japan	23.250	21.062
Opkomende markten	32.326	40.953
Totaal	235.927	222.067

Het pensioenfonds heeft niet belegd in aandelen Staples Inc.

3 Vastrentende waarden

	2016	2015
Obligaties	291.805	324.811
Obligatiefondsen	212.253	196.585
Totaal beursgenoteerde vastrentende waarden	504.058	521.396
Hypothekefondsen (woninghypotheke)	43.789	637
Overige onderhandse leningen	3.030	3.323
Banktegoeden in rekening-courant	13.994	4.284
Totaal	564.871	529.640

De specificatie naar rentetype is als volgt:

	2016	2015
Inflation linked	119	24.629
Vaste rente	549.339	498.946
Variabele rente	15.413	6.065
Totaal	564.871	529.640

De resterende looptijd van de portefeuille vastrentende waarden, inclusief de onderliggende portefeuilles van de obligatiefondsen, gebaseerd op de contractuele aflossingsdata is als volgt:

	2016	2015
Korter dan 1 jaar	35.763	36.578
Vanaf 1 jaar tot 5 jaar	204.460	205.391
Vanaf 5 jaar tot 10 jaar	236.190	220.528
Vanaf 10 jaar tot 20 jaar	52.034	30.356
Vanaf 20 jaar tot 30 jaar	29.087	28.430
Vanaf 30 jaar tot 40 jaar	1.894	3.335
Langer dan 40 jaar	5.443	5.022
Totaal	564.871	529.640

De kredietwaardigheid van de totale portefeuille kan als volgt worden weergegeven:

	2016	2015
AAA-rating	138.024	192.711
AA-rating	82.677	64.627
A-rating	71.474	63.827
BBB-rating	110.337	117.495
Lagere rating dan BBB	90.158	59.054
Geen rating	72.201	31.926
Totaal	564.871	529.640

De indeling van de portefeuille is gebaseerd op de gepubliceerde credit ratings van één van de volgende ratingbureaus: Standard & Poor's, Moody's en Fitch. In geval alle drie bureaus een rating geven, is de op één na hoogste gehanteerd. In geval twee van deze kredietbeoordelaars een rating geven, is de hoogste van de twee gehanteerd. Indien slechts één van deze bureaus een rating geeft, is vanzelfsprekend deze rating gehanteerd.

De investeringen in hypothecaire leningen ultimo 2016 van EUR 43.789 duizend hebben betrekking op een tweetal beleggingsfondsen. De onderliggende hypothecaire leningen (woninghypotheken) hebben geen rating en zijn dan ook begrepen in het deel van de portefeuille vastrentende waarden zonder rating. Deze beleggingsfondsen hebben evenmin een officiële rating. Op basis van een intern model van de beheerders van de beleggingsfondsen is de indicatieve rating AA.

De samenstelling van de totale portefeuille naar regio is als volgt:

	2016	2015
Europa	385.219	351.344
Verenigde Staten en Canada	136.962	131.248
Opkomende markten	38.524	36.818
Overig	4.166	10.230
Totaal	564.871	529.640

De volgende obligaties (exclusief onderliggende obligaties van beleggingsfondsen) maken meer dan 5% uit van de totale portefeuille vastrentende waarden:

	2016	2015
Staatsobligaties Duitsland	10.803	35.362
Staatsobligaties Nederland	35.222	38.039

Het pensioenfonds heeft niet belegd in obligaties Staples Inc.

Een deel van de obligatieportefeuille met een totale marktwaarde van EUR 8.380 duizend (2015: EUR 3.779 duizend) is gestort in een gesepareerd depot als zekerheid voor derivaten met een negatieve marktwaarde. Deze obligaties staan niet ter vrije beschikking van het pensioenfonds.

4 Derivaten

Derivaten met een positieve marktwaarde zijn als een actiefpost in de balans opgenomen en derivaten met een negatieve marktwaarde zijn onder de verplichtingen opgenomen.

	Activa	Passiva	Totaal
2016			
Valutatermijncontracten	432	-2.251	-1.819
Aandelenfutures	1	-2	-1
Interest rate swaps	4.477	-5.539	-1.062
Obligatiefutures	-	-	-
Totaal	4.910	-7.792	-2.882
2015			
Valutatermijncontracten	401	-620	-219
Aandelenfutures	1	-1	-
Interest rate swaps	5.417	-4.108	1.309
Obligatiefutures	-	-	-
Totaal	5.819	-4.729	1.090

Het volgende overzicht geeft inzicht in de portefeuille derivaten per balansdatum:

		2016		2015
	Contract- omvang	Markt- waarde	Contract- omvang	Markt- waarde
Valutatermijncontracten				
Verkocht	235.366	-1.819	195.264	-219
Aandelenfutures				
Gekocht	237	-1	184	-
Interest rate swaps				
Gekocht	132.100	-1.062	120.600	2.051
Verkocht	-	-	5.000	-742
Obligatiefutures				
Gekocht	379	-	2.209	-
Verkocht	-7.016	-	7.916	-

Valutatermijncontracten zijn in dit overzicht aangeduid als verkocht indien de positie in euro's long is en de positie in vreemde valuta's short is. De valutatermijncontracten zijn afgesloten met het doel om het valutarisico af te dekken.

Als gekocht aangeduide interest rate swaps zijn zogenoemde receiver swaps, waarbij een vaste rente wordt ontvangen en een variabele rente wordt betaald. Als verkocht aangeduide interest rate swaps zijn zogenoemde payer swaps, waarbij een variabele rente wordt ontvangen en een vaste rente wordt betaald. Door middel van de portefeuille interest rate swaps wordt het rentemismatchrisico gedeeltelijk afgedekt.

De afgesloten futures (aandelenfutures en obligatiefutures) dienen de rendementsdoelstelling.

De futures zijn beursgenoteerd en de overige derivatencontracten zijn niet-beursgenoteerd.

De portefeuille interest rate swaps is als volgt samengesteld naar looptijden:

	Receiver swaps		Payer swaps		Netto positie	
	Contract- omvang	Markt- waarde	Contract- omvang	Markt- waarde	Contract- omvang	Markt- waarde
2016						
Korter dan 10 jaar	-	-	-	-	-	-
Vanaf 10 jaar tot 20 jaar	18.500	-921	-	-	18.500	-921
Vanaf 20 jaar tot 30 jaar	58.600	-1.849	-	-	58.600	-1.849
Vanaf 30 jaar tot 40 jaar	55.000	1.708	-	-	55.000	1.708
Langer dan 40 jaar	-	-	-	-	-	-
Totaal	132.100	-1.062	-	-	132.100	-1.062

2015

Korter dan 10 jaar	-	-	-	-	-	-
Vanaf 10 jaar tot 20 jaar	36.000	2.712	-	-	36.000	2.712
Vanaf 20 jaar tot 30 jaar	34.600	2.705	-	-	34.600	2.705
Vanaf 30 jaar tot 40 jaar	50.000	-3.366	-5.000	-742	45.000	-4.108
Langer dan 40 jaar	-	-	-	-	-	-
Totaal	120.600	2.051	-5.000	-742	115.600	1.309

De andere contracten hebben een (resterende) looptijd korter dan een jaar.

De volgende tegenpartijen maken meer dan 5% uit van de totale (positieve) marktwaarde van de derivatenportefeuille:

	2016	2015
Credit Suisse	2.527	4.728
Royal Bank of Scotland	1.796	-
Barclays	260	-
Deutsche Bank	-	525

Voor derivatencontracten met een positieve marktwaarde zijn zekerheden verkregen in de vorm van staatsobligaties met ten minste een AA-rating tot een bedrag van totaal EUR 4.920 duizend (2015: EUR 6.041 duizend). Voor derivatencontracten met een negatieve marktwaarde zijn zekerheden gegeven tot een bedrag van totaal EUR 8.380 duizend (2015: EUR 3.779 duizend).

5 Beleggingen voor risico deelnemers

Onder beleggingen voor risico deelnemers zijn de beleggingen uit hoofde van de beschikbare-premieregeling en de pensioenspaarregeling opgenomen. De ingelegde bedragen zijn belegd voor risico van de deelnemers.

	2016	2015
Vastgoed	574	503
Aandelen	4.003	3.584
Vastrentende waarden	1.990	1.994
Totaal	6.567	6.081

De portefeuille bestaat uit beursgenoteerde beleggingsfondsen en spaarrekeningen.

6 Herverzekeringsdeel technische voorziening

Onder herverzekeringsdeel technische voorziening is de gekapitaliseerde waarde van de herverzekeringscontracten opgenomen.

	2016	2015
Risicoverzekering	250	298
Garantiecontracten	13.075	13.581
Totaal	13.325	13.879

Het overlijdensrisico en het arbeidsongeschiktheidsrisico zijn gedeeltelijk herverzekerd.

Een gedeelte van het ouderdomspensioen en partnerpensioen met betrekking tot in het verleden gedane pensioentoezeggingen is ondergebracht bij verzekeringsmaatschappijen. Het betreffen garantiecontracten die premievrij zijn. In een aantal van deze contracten is een winstdelingsclausule opgenomen. Een deel van de hieruit resulterende uitkeringen wordt door de verzekeraars aan het pensioenfonds uitgekeerd en een deel wordt rechtstreeks aan de pensioengerechtigden uitgekeerd. Indien sprake is van toeslagverlening betaalt het pensioenfonds de hiervoor benodigde koopsom aan de verzekeraars. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter.

De mutaties kunnen als volgt worden weergegeven:

	2016	2015
Stand begin van het jaar	13.879	14.912
Rentetoevoeging	-3	11
Wijziging rekenrente	239	7
Uitkeringen herverzekerings	-450	-487
Wijzigingen actuariële grondslagen	-4	101
Overige mutaties, per saldo	-336	-665
Balanswaarde eind van het jaar	13.325	13.879

Het herverzekeringsdeel technische voorziening heeft een langlopend karakter.

7 Vorderingen en overlopende activa

	2016	2015
Werkgevers	401	1.333
Herverzekeraar	-	31
Totaal vorderingen pensioenen	401	1.364
Af te wikkelen beleggingstransacties	774	87
Dividend	741	429
Dividendbelasting	64	7
Omzetbelasting	323	92
Overige vorderingen en overlopende activa	137	70
Totaal vorderingen beleggingen	2.039	685
Totaal	2.440	2.049

De vorderingen hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

8 Liquide middelen

Liquide middelen worden onderscheiden van banktegoeden die het karakter hebben van beleggingen of direct beschikbaar zijn om te worden belegd. Deze posten zijn begrepen in vastrentende waarden.

	2016	2015
Banktegoeden in rekening-courant	1.559	997
Totaal	1.559	997

De liquide middelen zijn vrij opeisbaar. Het pensioenfonds heeft een kredietfaciliteit bij de huisbankier van EUR 6.000 duizend (2015: EUR 6.000 duizend).

Passiva

9 Stichtingskapitaal en reserves

Overige reserves

	2016	2015
Stand begin van het jaar	114.988	131.331
Resultaat	12.895	-16.343
Stand eind van het jaar	127.883	114.988

Het stichtingskapitaal bedraagt (ongewijzigd) EUR 453,78 en is gestort bij oprichting. De vermogenspositie wordt toegelicht in de risicoparagraaf op pagina 56 tot en met 62.

10 Technische voorziening voor risico pensioenfondsen

	2016		2015	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Actieve deelnemers	868	45.704	1.156	41.784
Arbeidsongeschikte deelnemers	73	14.007	79	12.753
Gewezen deelnemers	4.622	208.555	4.731	191.015
Ingegaan ouderdomspensioen (inclusief overbruggingspensioen)	3.042	350.355	3.035	352.833
Ingegaan partnerpensioen	1.487	95.033	1.519	94.105
Ingegaan wezenpensioen	20	158	21	205
Totaal pensioenuitkeringen	10.112	713.812	10.541	692.695
Administratiekosten en excassokosten		28.553		27.708
Totaal	10.112	742.365	10.541	720.403

De technische voorziening met betrekking tot arbeidsongeschikte deelnemers bestaat uit:

	2016	2015
Opgebouwde pensioenrechten ouderdomspensioen	6.903	7.932
Toekomstige premievrije opbouw pensioenrechten ouderdomspensioen	2.044	1.578
Ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen	5.060	3.243
Totaal	14.007	12.753

De waarde van de technische voorziening naar resterende looptijd is als volgt:

	2016	2015
Korter dan 1 jaar	35.295	35.817
Vanaf 1 jaar tot 5 jaar	133.423	135.597
Vanaf 5 jaar tot 10 jaar	146.166	146.057
Vanaf 10 jaar tot 20 jaar	214.606	208.620
Vanaf 20 jaar tot 30 jaar	124.394	116.299
Vanaf 30 jaar tot 40 jaar	59.431	53.236
Langer dan 40 jaar	29.050	24.777
Totaal	742.365	720.403

De mutaties in de voorziening zijn als volgt:

	2016	2015
Stand begin van het jaar	720.403	718.507
Pensioenopbouw actieve deelnemers	6.205	6.361
Arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrije pensioenopbouw	-207	-186
Inkomende waardeoverdrachten	77	772
Uitgaande waardeoverdrachten	-223	-476
Rentetoevoeging	-416	1.249
Wijziging rekenrente	50.558	24.816
Toeslagverlening	931	2.288
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-34.228	-34.993
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-1.349	-1.372
Wijziging actuariële grondslagen	407	3.995
Actuariële resultaten	322	-1.126
Omzetting pensioenspaarkapitaal in pensioenrechten	194	1.289
Overige mutaties	-309	-721
Stand eind van het jaar	742.365	720.403

Uit de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur ultimo 2016 kan voor het pensioenfonds een gemiddelde rekenrente van 1,2% worden afgeleid. Ultimo 2015 was de afgeleide rekenrente 1,6%.

11 Technische voorziening voor risico deelnemers

De mutaties kunnen als volgt worden weergegeven:

	2016	2015
Stand begin van het jaar	6.081	6.365
Inleg premies	191	257
Waardeoverdrachten, per saldo	25	88
Beleggingsopbrengsten	416	267
Omzetting in pensioenrechten	-158	-896
Overige mutaties	12	-
Stand eind van het jaar	6.567	6.081

12 Schulden en overlopende passiva

	2016	2015
Werkgevers	658	89
Pensioenuitkeringen	1.408	1.288
Belastingen en premies sociale verzekeringen	751	755
Overige schulden en overlopende passiva	12	364
Totaal schulden en overlopende passiva pensioenen	2.829	2.496
Af te wikkelen beleggingstransacties	856	102
Overige schulden en overlopende passiva	489	480
Totaal schulden en overlopende passiva beleggingen	1.345	582
Totaal	4.174	3.078

De schulden hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

Overige informatie

Beleggingen

De totale beleggingsportefeuille bedraagt EUR 864.359 duizend (2015: EUR 827.728 duizend) en is als volgt samengesteld:

	2016	2015
Vastgoedbeleggingen	59.182	68.747
Aandelen	235.927	222.067
Vastrentende waarden	564.871	529.640
Derivaten activa	4.910	5.819
Derivaten passiva	-7.792	-4.729
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	857.098	821.544
Vorderingen	2.039	685
Schulden	-1.345	-582
Totaal voor risico pensioenfonds	857.792	821.647
Totaal voor risico deelnemers	6.567	6.081
Totaal	864.359	827.728

Marktwaaarde beleggingen voor risico pensioenfonds

De beleggingen kunnen overeenkomstig RJ 290.916 als volgt worden ingedeeld naar de categorieën afgeleid van genoteerde marktprijzen, onafhankelijke taxaties, netto-contante-waardeberekeningen en andere geschikte methoden:

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Netto- contante waarde	Andere geschikte methoden	Totaal
2016					
Vastgoed	59.165	-	-	17	59.182
Aandelen	182.731	-	-	53.196	235.927
Vastrentende waarden	291.805	-	3.030	270.036	564.871
Derivaten activa	1	-	4.909	-	4.910
Derivaten passiva	-2	-	-7.790	-	-7.792
Totaal	533.700	-	149	323.249	857.098

2015

Vastgoed	68.747	-	-	-	68.747
Aandelen	158.965	-	-	63.102	222.067
Vastrentende waarden	324.811	-	3.960	200.869	529.640
Derivaten activa	1	-	5.818	-	5.819
Derivaten passiva	-1	-	-4.728	-	-4.729
Totaal	552.523	-	5.050	263.971	821.544

De onder netto-contante-waardeberekeningen geclassificeerde beleggingen betreffen interest rate swaps en valutatermijncontracten. De onder andere geschikte methoden gerangschikte beleggingen betreffen voornamelijk niet beursgenoteerde beleggingsfondsen. Onder deze categorie zijn verder de banktegoeden opgenomen.

Marktwaaarde beleggingen voor risico deelnemers

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Netto- contante waarde	Andere geschikte methoden	Totaal
2016					
Vastgoed	574	-	-	-	574
Aandelen	4.003	-	-	-	4.003
Vastrentende waarden	1.786	-	-	204	1.990
Totaal	6.363	-	-	204	6.567

2015

Vastgoed	503	-	-	-	503
Aandelen	3.584	-	-	-	3.584
Vastrentende waarden	1.528	-	-	466	1.994
Totaal	5.615	-	-	466	6.081

De onder andere geschikte methoden gerangschikte beleggingen betreffen spaarrekeningen.

Mutaties beleggingen voor risico pensioenfondsen

	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal
2016				
Balanswaarde begin van het jaar	68.747	222.067	529.640	820.454
Aankopen	70.660	24.834	221.348	316.842
Verkopen	-81.091	-33.022	-220.312	-334.425
Waardeveranderingen	866	22.048	25.031	47.945
Verandering lopende rente			-546	-546
Mutatie liquiditeiten			9.710	9.710
Balanswaarde eind van het jaar	59.182	235.927	564.871	859.980

	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal
2015				
Balanswaarde begin van het jaar	70.353	232.081	515.119	817.553
Aankopen	22.261	25.530	288.727	336.518
Verkopen	-30.932	-53.255	-264.354	-348.541
Waardeveranderingen	7.065	17.711	-4.366	20.410
Verandering lopende rente			-365	-365
Mutatie liquiditeiten			-5.121	-5.121
Balanswaarde eind van het jaar	68.747	222.067	529.640	820.454

Derivaten zijn niet in dit overzicht opgenomen.

Mutaties beleggingen voor risico deelnemers

	2016	2015
Balanswaarde begin van het jaar	6.081	6.365
Aankopen	712	5.506
Verkopen	-351	-6.233
Waardeveranderingen	387	237
Mutatie spaarrekeningen	-262	206
Balanswaarde eind van het jaar	6.567	6.081

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

De resterende looptijd van het risicoherverzekingscontract is één jaar (2015: twee jaar). De totale verplichting voor de resterende looptijd bedraagt ongeveer EUR 200 duizend (2015: ongeveer EUR 450 duizend).

Het pensioenfonds heeft een overeenkomst betreffende pensioenuitvoering afgesloten voor de periode tot en met 31 december 2017. De totale verplichting voor de resterende looptijd bedraagt EUR 846 duizend (2015: EUR 840 duizend).

Risicobeheer

In het bestuursverslag worden de belangrijke risico's die het pensioenfonds loopt besproken, wordt ingegaan op de risicohouding en wordt het beleid beschreven dat wordt gevoerd om deze risico's te beheersen. In deze paragraaf van de jaarrekening worden voornamelijk de financiële risico's beschreven en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico van het pensioenfonds is het solvabiliteitsrisico. Dit is het risico dat het fonds op lange termijn de pensioenverplichtingen niet kan nakomen. De solvabiliteit wordt gemeten aan de hand van het verschil tussen het aanwezig eigen vermogen en het vereist eigen vermogen. Daarnaast wordt de (nominale) dekkingsgraad als solvabiliteitsratio gehanteerd. De nominale dekkingsgraad is de verhouding tussen de nettoactiva en het totaal van de technische voorzieningen (technische voorziening voor risico pensioenfonds en technische voorziening voor risico deelnemers).

Het vereist eigen vermogen wordt berekend op basis van een scenarioanalyse zoals gebruikt in de standaardmethode voor de solvabiliteitstoets van DNB.

Het surplus van het aanwezig eigen vermogen ten opzichte van het vereist eigen vermogen bedraagt EUR 9.636 duizend (2015: tekort EUR 8.687 duizend):

	2016	2015
Vereiste buffers		
• Rentemismatchrisico	17.032	20.780
• Vastgoedrisico en aandelenrisico	78.919	85.193
• Valutarisico	33.172	41.301
• Commodityrisico	-	-
• Kredietrisico	36.744	31.100
• Verzekeringstechnisch risico	21.746	17.693
• Liquiditeitsrisico	-	-
• Concentratierisico	-	-
• Operationeel risico	-	-
• Actief risico	8.014	6.106
Totaal	195.627	202.173
Diversificatie van risico's	-77.383	-78.498
Totaal vereist eigen vermogen	118.244	123.675
Aanwezig eigen vermogen	127.883	114.988
Surplus (tekort)	9.639	-8.687

In voorgaand overzicht worden de vereiste buffers voor de onderscheiden risico's en het diversificatie-effect weergegeven. Het vereist eigen vermogen van EUR 118.244 duizend (2015: EUR 123.675) is gebaseerd op de strategische beleggingsportefeuille ultimo verslagjaar, dat bepalend is voor de vermogenstoets van DNB. De hiermee overeenkomende nominale dekkingsgraad bedraagt 115,8% (2015: 117,0%). De actuele nominale dekkingsgraad bedraagt 117,1% (2015: 115,8%).

Het minimaal vereist eigen vermogen, uitgaande van een minimaal vereiste dekkingsgraad van 104,0%, bedraagt EUR 29.957 duizend (2015: EUR 29.059 duizend).

Per 1 januari 2015 is met de invoering van het nFTK de zogenoemde beleidsdekkingsgraad geïntroduceerd, gedefinieerd als de (voortschrijdend) gemiddelde nominale dekkingsgraad van de laatste 12 maanden. De beleidsdekkingsgraad ultimo verslagjaar bedraagt 111,9% (2015: 117,3%).

De beleidsdekkingsgraad is in het kader van het nFTK bepalend voor:

- de toetsing aan het (strategisch) vereist eigen vermogen;
- het toepassen van eventuele kortingen;
- het indexeringsbeleid.

Op basis van de toetsing van de beleidsdekkingsgraad aan de met het (strategisch) vereist vermogen overeenkomende dekkingsgraad wordt vastgesteld of het pensioenfonds in een tekortsituatie verkeert en een herstelplan moet indienen bij DNB. Het herstelplan wordt jaarlijks geactualiseerd.

De ontwikkeling van de nominale dekkingsgraad kan als volgt worden geanalyseerd:

	2016	2015
Dekkingsgraad begin van het jaar	115,8%	118,3%
Premies	0,2%	0,3%
Pensioenuitkeringen	0,8%	0,9%
Toeslagverlening pensioenrechten	-0,1%	-0,4%
Resultaat beleggingen	8,7%	1,9%
Rentetoevoeging technische voorziening	0,0%	-0,3%
Wijziging rekenrente technische voorziening	-7,5%	-1,7%
Wijziging actuariële grondslagen	0,0%	-3,0%
Overig	-0,8%	-0,2%
Dekkingsgraad eind van het jaar	117,1%	115,8%

De in de berekening van de nominale dekkingsgraad van 117,1% (2015: 115,8%) opgenomen technische voorziening voor risico pensioenfonds is vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur DNB. Hieruit kan voor het pensioenfonds een gemiddelde rekenrente van 1,6% (2015: 1,2%) worden afgeleid.

Het pensioenfonds heeft in 2016 ingevolge artikel 138 Pensioenwet een herstelplan ingediend bij DNB. Het herstelplan is goedgekeurd door DNB. In het herstelplan is uitgewerkt hoe het pensioenfonds binnen de wettelijke termijn van 10 jaar vanaf 1 januari 2016 weer beschikt over het strategisch vereist vermogen getoetst aan de beleidsdekkingsgraad. Volgens het herstelplan wordt de tekortsituatie ruimschoots binnen de wettelijke termijn opgelost. De belangrijkste bron voor herstel van de dekkingsgraad is het verwachte overrendement (verschil tussen het behaalde rendement op de beleggingen en de benodigde rentetoevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen). Gedurende de eerste jaren van de looptijd van het herstelplan kan het pensioenfonds naar verwachting niet volledig indexeren. Hierbij volgt het pensioenfonds het reguliere sturingsbeleid overeenkomstig de wettelijke eisen (het zogenoemde toekomstbestendig indexeren).

De ontwikkeling van de dekkingsgraad ten opzichte van de prognose in het herstelplan is als volgt:

	Realisatie	Herstelplan
Nominale dekkingsgraad begin van het jaar	115,8%	115,8%
Premies	0,2%	0,0%
Pensioenuitkeringen	0,8%	0,6%
Toeslagverlening	-0,1%	0,0%
Wijziging rekenrente voorziening pensioenverplichtingen	-7,5%	-8,5%
Resultaat beleggingen en verplichtingen	8,7%	4,4%
Wijziging actuariële grondslagen	0,0%	0,0%
Overige oorzaken	-0,8%	0,1%
Nominale dekkingsgraad eind van het jaar	117,1%	112,4%

Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden de pensioenverplichtingen contant gemaakt tegen de reële rente. De reële rente wordt berekend door de nominale rekenrente volgens de rentetermijnstructuur DNB te verminderen met de geschatte inflatiecomponent. Deze benaderingswijze wordt gebruikt omdat de reële rentetermijnstructuur niet rechtstreeks kan worden gebaseerd op marktinformatie.

De reële dekkingsgraad bedraagt 93,3% (2015: 93,1%) en is gebaseerd op een afgeleide reële marktrente van negatief 0,3% (2015: 0,2%).

Het solvabiliteitsrisico wordt hierna toegelicht aan de hand van de in de solvabiliteitstoets van DNB onderkende risico's. Met uitzondering van het operationele risico, worden deze risico's aangemerkt als financiële risico's.

Rentemismatchrisico

Rentemismatchrisico is het verschil in rentegevoeligheid tussen de portefeuille vastrentende waarden en de technische voorziening voor risico pensioenfonds. De rentegevoeligheid van de technische voorziening is als gevolg van de langere looptijden hoger dan die van de portefeuille obligaties. Een daling van de marktrente leidt tot een stijging van de waarde van de technische voorziening, die slechts voor een deel wordt gecompenseerd door een stijging van de waarde van de portefeuille obligaties.

Door afdekking van het rentemismatchrisico is de vermogenspositie van het pensioenfonds minder gevoelig voor de ontwikkeling van de marktrente. Het rentemismatchrisico wordt afgedekt door middel van interest rate swaps.

Het volgende overzicht van de looptijden van de portefeuille vastrentende waarden (nagenoeg alleen obligaties), de technische voorziening en de portefeuille interest rate swaps geeft op hoofdlijnen inzicht in het rentemismatchrisico:

	Vastrentende waarden	Technische voorziening	Positie vóór rente- derivaten	Interest rate swaps	Netto positie
2016					
Korter dan 1 jaar	35.763	-35.295	468	-132.100	-131.632
Vanaf 1 jaar tot 5 jaar	204.460	-133.423	71.037	-	71.037
Vanaf 5 jaar tot 10 jaar	236.190	-146.166	90.024	-	90.024
Vanaf 10 jaar tot 20 jaar	52.034	-214.606	-162.572	17.579	-144.993
Vanaf 20 jaar tot 30 jaar	29.087	-124.394	-95.307	56.751	-38.556
Vanaf 30 jaar tot 40 jaar	1.894	-59.431	-57.537	56.708	-829
Langer dan 40 jaar	5.443	-29.050	-23.607	-	-23.607
Totaal	564.871	-742.365	-177.494	-1.062	-178.556
2015					
Korter dan 1 jaar	36.578	-35.817	761	-115.600	-114.839
Vanaf 1 jaar tot 5 jaar	205.391	-135.597	69.794	-	69.794
Vanaf 5 jaar tot 10 jaar	220.528	-146.057	74.471	-	74.471
Vanaf 10 jaar tot 20 jaar	30.356	-208.620	-178.264	38.712	-139.552
Vanaf 20 jaar tot 30 jaar	28.430	-116.299	-87.869	37.305	-50.564
Vanaf 30 jaar tot 40 jaar	3.335	-53.236	-49.901	40.892	-9.009
Langer dan 40 jaar	5.022	-24.777	-19.755	-	-19.755
Totaal	529.640	-720.403	-190.763	1.309	-189.454

In vorenstaand overzicht is geen rekening gehouden met posities in obligatiefutures.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten aan de hand van de modified duration. Dit is de met de contante waarde van rente en aflossing gewogen gemiddelde looptijd in jaren. De duration mismatch is het verschil tussen de duration van de pensioenverplichtingen en de naar omvang (ten opzichte van de pensioenverplichtingen) gewogen duration van de vastrentende waarden.

De modified duration van de portefeuille vastrentende waarden en de technische voorziening en de duration mismatch zijn als volgt:

	2016	2015
Vastrentende waarden inclusief rentederivaten	10,0	9,4
Gewogen ten opzichte van technische voorziening	7,6	6,9
Technische voorziening	14,8	13,8
Mismatch	7,2	6,9

Bij de berekening van de modified duration van de vastrentende waarden worden high yield bonds en emerging market debt buiten beschouwing gelaten.

Bij een rentestijging daalt de waarde van de vastrentende waarden minder dan de waarde van de technische voorziening, waardoor de dekkingsgraad verbetert. Bij een rentedaling stijgt de waarde van de vastrentende waarden minder dan de waarde van de technische voorziening, waardoor de dekkingsgraad verslechtert.

Een daling van de nominale marktrente met 1,0 procentpunt resulteert in een daling van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 7 procentpunten (2015: ongeveer 7 procentpunten). Een stijging van de nominale marktrente met 1,0 procentpunt daarentegen resulteert in een verbetering van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 7 procentpunten (2015: ongeveer 7 procentpunten).

Hiervoor is ervan uitgegaan dat de marktrente voor alle looptijden in gelijke mate stijgt of daalt. Er kan echter sprake zijn van verschillen in de rentebeweging voor verschillende looptijden. De lange rente kan bijvoorbeeld sterker stijgen of dalen dan de korte rente. Veranderingen in de rentecurve worden niet gemeten aan de hand van de modified duration, maar hebben wel invloed op de rentemismatch.

Vastgoedrisico en aandelenrisico

Vastgoedrisico is het risico dat de waarde van vastgoed en vastgoedaandelen verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. Informatie over de spreiding van de portefeuille naar sector en regio is opgenomen in de toelichting op de balanspost vastgoed. De portefeuille vastgoedbeleggingen maakt ongeveer 7% (2015: ongeveer 8%) uit van de totale beleggingen.

Een waardedaling van de vastgoedbeleggingen met 30% resulteert in een daling van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 2 procentpunten (2015: ongeveer 3 procentpunten). Een waardestijging met 30% daarentegen resulteert in een stijging van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 2 procentpunten (2015: ongeveer 3 procentpunten).

Aandelenrisico is het risico dat de waarde van aandelen verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. Informatie over de spreiding van de portefeuille naar sector en regio is opgenomen in de toelichting op de balanspost aandelen. De aandelenportefeuille maakt ongeveer 27% (2015: 27%) uit van de totale beleggingsportefeuille.

Een waardedaling van de aandelen met 30% resulteert in een daling van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 9 procentpunten (2015: ongeveer 9 procentpunten). Een waardestijging van de portefeuille met 30% daarentegen resulteert in een stijging van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 9 procentpunten (2015: ongeveer 9 procentpunten).

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat de waarde van beleggingen verandert als gevolg van veranderingen in valutakoersen.

Van de beleggingen (exclusief de derivatenposities) luidt omgerekend EUR 459.554 duizend (2015: EUR 450.511 duizend) in een andere valuta dan de euro. De valutapositie (uitgedrukt in euro's) kan als volgt worden geanalyseerd:

	Vastgoed	Aandelen	Vast- rentende waarden	Totaal	Valuta- afdekking	Netto positie
2016						
Amerikaanse dollar	34.684	115.328	152.349	302.361	-184.837	117.524
Japanse yen	7.420	15.680	33	23.133	-17.002	6.131
Britse pond	2.348	29.914	6.070	38.332	-16.459	21.873
Overige valuta's	8.787	54.522	32.419	95.728	-17.068	78.660
Totaal	53.239	215.444	190.871	459.554	-235.366	224.188

2015

Amerikaanse dollar	25.525	110.805	147.712	284.042	-140.220	143.822
Japanse yen	8.843	13.923	32	22.798	-15.238	7.560
Britse pond	8.878	29.220	7.642	45.740	-18.055	27.685
Overige valuta's	16.755	49.937	31.239	97.931	-21.751	76.180
Totaal	60.001	203.885	186.625	450.511	-195.264	255.247

Een daling van alle valutakoersen ten opzichte van de euro met 25% resulteert in een daling van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 7 procentpunten (2015: ongeveer 9 procentpunten). Een stijging van alle valutakoersen ten opzichte van de euro met 25% resulteert in een verbetering van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 7 procentpunten (2015: ongeveer 9 procentpunten).

Commodityrisico

Commodityrisico is het risico dat de waarde van commoditybeleggingen verandert als gevolg van veranderingen in de marktprijzen van onderliggende grondstoffen. Het fonds belegt niet in commodities of commodityderivaten, zodat geen sprake is van commodityrisico.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico dat tegenpartijen hun contractuele verplichtingen aan het pensioenfonds of de beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds participeert niet nakomen. Informatie over de kredietwaardigheid van de portefeuille op basis van credit ratings en over de spreiding van de portefeuille naar sector en regio is opgenomen in de toelichting op de balanspost vastrentende waarden. Ongeveer 24% (2015: ongeveer 36%) van de totale portefeuille heeft de hoogste rating AAA en ongeveer 15% (2015: ongeveer 12%) van de portefeuille heeft de AA-rating. Voor derivaten met een positieve marktwaarde zijn zekerheden verkregen in de vorm van staatsobligaties met ten minste een AA-rating.

Verzekeringstechnisch risico

Het belangrijkste verzekeringstechnisch risico is het langlevensrisico. Dit is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld bij de vaststelling van de premie en de berekening van de technische voorziening. Door toepassing van de AG-prognosetafels 2016 met correcties voor ervaringssterfte wordt rekening gehouden met een toekomstige verbetering van de levensverwachting. Dit neemt niet weg dat een grote mate van onzekerheid bestaat met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling van de levensverwachting.

Het pensioenfonds heeft het overlijdensrisico en het risico van arbeidsongeschiktheid (gedeeltelijk) herverzekerd.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat onvoldoende liquide middelen beschikbaar zijn om op korte termijn aan de verplichtingen (voornamelijk de pensioenuitkeringen) te kunnen voldoen. Dit risico is onder normale omstandigheden nagenoeg afwezig, omdat de pensioenuitkeringen voor een belangrijk deel kunnen worden voldaan uit de ontvangen premies en directe beleggingsopbrengsten en bovendien verreweg het grootste deel van de beleggingsportefeuille bestaat uit liquide vermogenstitels. Dit neemt niet weg dat ingenomen derivatenposities kunnen leiden tot de contractuele verplichting tot bijstorting. Het liquiditeitsrisico wordt overeenkomstig het standaardmodel van DNB op nihil gesteld.

Concentratierisico

Concentratierisico kan optreden als een goede spreiding van beleggingen of pensioenverplichtingen ontbreekt. In het standaardmodel van DNB voor de bepaling van het vereist eigen vermogen is het concentratierisico gelijkgesteld aan nihil. Het pensioenfonds voldoet aan deze veronderstelling van een voldoende gediversifieerde beleggingsportefeuille en een voldoende evenwichtige demografische opbouw van de populatie. In de toelichting op de balanspost vastrentende waarden zijn de posten die meer dan 5% uitmaken van de totale obligatieportefeuille vermeld. Duitse en Nederlandse staatsleningen maken gezamenlijk ongeveer 8% (2015: ongeveer 14%) uit van de totale obligatieportefeuille. De derivaten met een positieve marktwaarde betreffen voor ongeveer 93% (2015: ongeveer 90%) drie (2015: twee) tegenpartijen. Het concentratierisico wordt overeenkomstig het standaardmodel van DNB op nihil gesteld.

Operationeel risico

Het operationeel risico is het risico dat optreedt bij de uitvoering van de pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten, als gevolg van niet afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen. Dit risico wordt beperkt door de ISAE 3402-rapportages die het pensioenfonds van de diverse uitvoerders ontvangt. Het operationeel risico wordt overeenkomstig het standaardmodel van DNB op nihil gesteld.

Actief risico

Actief risico is het risico dat het rendement van een beleggingsportefeuille afwijkt van de voor deze beleggingsportefeuille gehanteerde benchmark. Op basis van een ALM-studie wordt een strategische beleggingsmix bepaald. Ter beoordeling van de relatieve beleggingsresultaten wordt voor de afzonderlijke beleggingscategorieën binnen de totale beleggingsportefeuille een benchmark bepaald, die worden geaggregeerd op portefeuilleniveau. Door middel van zowel actief beheer van de onderscheiden afzonderlijke beleggingsportefeuilles per assetcategorie (selectie van individuele vermogenstitels) als actief beheer van de totale portefeuille (afwijking van de strategische mix) wordt actief risico aangegaan. De benchmarkportefeuille dient dus als referentiekader voor de beoordeling van de relatieve beleggingsresultaten. In de standaardtoets van DNB wordt met ingang van 1 januari 2015 rekening gehouden met het actief risico.

Naast deze risico's, waarvoor op grond van de toezichtregels van DNB buffers moeten worden gevormd en aangehouden, wordt nog het indexeringsrisico onderkend.

Indexeringsrisico

De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Het bestuur van het pensioenfonds stelt jaarlijks de toeslagverlening vast met inachtneming van de financiële positie van het pensioenfonds. Indexeringsrisico is het risico dat de ambitie met betrekking tot de toeslagverlening niet wordt gerealiseerd als gevolg van tegenvallend rendement op de beleggingen, daling van de markttrente en demografische ontwikkelingen.

Door middel van de reële dekkingsgraad kan inzicht worden gegeven in de mate waarin in de toekomst toeslagen kunnen worden toegekend (ook wel aangeduid als de toeslagruimte). Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden de pensioenverplichtingen contant gemaakt tegen de reële rente. De reële rente wordt berekend door de nominale rente te verminderen met de geschatte inflatiecomponent. De aldus berekende reële dekkingsgraad bedraagt 93,3% (2015: 93,1%).

Toelichting op de staat van baten en lasten

(bedragen in duizenden euro's)

Baten en lasten pensioenactiviteiten

13 Premies

	2016	2015
Collectieve pensioenregeling	7.959	8.309
Beschikbare-premieregeling	191	257
Totaal	8.150	8.566

De premie is gebaseerd op de kostendeekkende premie.

Van de premies betreft een bedrag van EUR 354 duizend (2015: EUR 81 duizend) extra premie ten behoeve van de financiering van een deel van de toeslagverlening van de pensioenrechten van actieve deelnemers per 1 januari van het volgende jaar.

De kostendeekkende premie volgens artikel 128 lid 1 Pensioenwet bedraagt EUR 7.567 duizend (2015: EUR 7.630 duizend).

De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:

	2016	2015
Pensioenopbouw inclusief risicodekking	5.792	6.175
Inleg beschikbare-premieregeling	191	257
Toegezegde toeslagverlening	-	58
Opslag voor pensioenuitvoeringskosten	252	277
Solvabiliteitsopslag	1.058	863
Totaal	7.567	7.630

De kostendeekkende premie wordt berekend op basis van de rentetermijnstructuur DNB ultimo vorig verslagjaar. De afgeleide gemiddelde marktrente voor de kostendeekkende premie bedraagt 1,6% (2015: 1,7%).

De feitelijke premie wordt jaarlijks getoetst aan de kostendeekkende premie. De feitelijke premie bedraagt EUR 7.779 duizend (2015: EUR 8.363 duizend) en is EUR 212 duizend hoger (2015: EUR 733 duizend hoger) dan de kostendeekkende premie.

14 Waardeoverdrachten

Hieronder is opgenomen het saldo van inkomende bedragen uit hoofde van overgenomen pensioenverplichtingen en uitgaande bedragen uit hoofde van overgedragen pensioenverplichtingen.

	2016	2015
Inkomende waardeoverdrachten	40	600
Uitgaande waardeoverdrachten	-160	-419
Waardoverdrachten voor risico pensioenfonds	-120	181
Inkomende waardeoverdrachten	25	109
Uitgaande waardeoverdrachten	-	-21
Waardoverdrachten voor risico deelnemers	25	88
Totaal	-95	269

15 Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de technische voorziening van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en partnerpensioen.

	2016	2015
Totaal	-6.205	-6.361

16 Toeslagen

	2016	2015
Actieve deelnemers	-388	-218
Gewezen deelnemers	-133	-612
Pensioengerechtigden	-410	-1.458
Totaal	-931	-2.288

De pensioenrechten van de actieve deelnemers zijn per 1 januari 2017 verhoogd met 1,0% (1 januari 2016: 1,0%). De premievrije pensioenrechten en de ingegane pensioenen zijn per 1 januari 2017 verhoogd met 0,07% (1 januari 2016: 0,31%).

17 Rentetoevoeging technische voorziening

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur DNB per balansdatum. De rentetoevoeging aan de technische voorziening is gebaseerd op de éénjaarsrente volgens deze rentetermijnstructuur primo verslagperiode.

	2016	2015
Totaal	416	-1.249

De in het verslagjaar aan de technische voorziening toegevoegde rente is gebaseerd op de éénjaarsrente van negatief 0,1% (2015: 0,2%).

18 Wijziging rekenrente

De waarde van de pensioenverplichtingen wijzigt onder invloed van veranderingen in de rekenrente.

	2016	2015
Totaal	-50.558	-24.816

De afgeleide rekenrente is in 2016 gedaald van 1,6% tot 1,2% en is in 2015 gedaald van 1,7% tot 1,6%.

Het effect van de wijzigingen in de methodiek van de rentetermijnstructuur van DNB in 2015 bedraagt totaal EUR 3.995 duizend (last) en is opgenomen onder wijziging actuariële grondslagen. Dit bedrag bestaat uit het effect van de afschaffing van de driemaandsmiddeling voor looptijden tot en met 20 jaar van EUR 6.375 duizend (bate) en het effect van de wijziging in de UFR-methodiek voor looptijden langer dan 20 jaar van EUR 10.370 duizend (last).

19 Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Toekomstige pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariëel berekend en opgenomen in de technische voorziening. De hieronder opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen en kosten van de verslagperiode.

	2016	2015
Onttrekking pensioenuitkeringen	34.228	34.993
Onttrekking pensioenuitvoeringskosten	1.349	1.372
Totaal	35.577	36.365

20 Pensioenrechten waardeoverdrachten

Hieronder zijn opgenomen de toevoeging aan de technische voorziening uit hoofde van pensioenrechten met betrekking tot inkomende waardeoverdrachten en de onttrekking aan de voorziening uit hoofde van pensioenrechten met betrekking tot uitgaande waardeoverdrachten.

	2016	2015
Pensioenrechten inkomende waardeoverdrachten	-77	-772
Pensioenrechten uitgaande waardeoverdrachten	223	476
Totaal	146	-296

21 Wijzigingen actuariële grondslagen

De actuariële grondslagen zijn de uitgangspunten en veronderstellingen waarop de berekening van de technische voorziening is gebaseerd. Onder wijziging actuariële grondslagen is het effect van aanpassing van de bestandsgrondslagen, economische grondslagen en kostengrondslagen op de voorziening opgenomen.

	2016	2015
Levensverwachting	-407	-
Rekenrente (rentetermijnstructuur DNB)	-	-3.995
Totaal	-407	-3.995

Het effect van de wijziging van de levensverwachting is als volgt samengesteld:

Overgang op prognosetafels AG 2016	-595	-
Wijziging correctiefactoren	188	-
Totaal	-407	-

Ultimo 2016 is overgegaan op nieuwe generatietafels van het Actuarieel Genootschap. Hierop worden correcties toegepast in verband met hogere overlevingskansen van de populatie van het pensioenfonds ten opzichte van de overlevingskansen van de totale bevolking. Deze correctiefactoren zijn eveneens opnieuw vastgesteld.

Het effect van de wijziging van de rekenrente is als volgt samengesteld:

	2016	2015
Afschaffing driemaandsmiddeling marktrente	-	6.375
Wijziging UFR-methodiek	-	-10.370
Totaal	-	-3.995

In 2015 heeft DNB twee wijzigingen in de rentetermijnstructuur doorgevoerd. Tot 1 januari 2015 werd op de marktrente voor looptijden tot en met 20 jaar een driemaandsmiddeling toegepast. De rentemiddeling is per 1 januari 2015 vervallen. Daarnaast is per 15 juli 2015 de UFR-methodiek gewijzigd. Tot deze datum was de UFR vastgesteld op een vaste rente van 4,2%. Vanaf deze datum wordt de UFR vastgesteld op basis van de werkelijke maandelijkse 20-jaarsforwardrentes in de voorgaande 10 jaar.

22 Overige mutaties technische voorziening

	2016	2015
Actuariële resultaten	-322	1.126
Arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrije pensioenopbouw	207	186
Omzetting pensioenspaarkapitaal in pensioenrechten	-194	-1.289
Overige mutaties	309	721
Totaal	-	744

De actuariële resultaten zijn als volgt samengesteld:

	2016	2015
Kortlevenrisico	-709	1.377
Langlevensrisico	1.559	-211
Sterfte	850	1.166
Arbeidsongeschiktheid	-1.482	507
Flexibele keuzemogelijkheden	-320	-456
Overig	630	-91
Totaal	-322	1.126

23 Pensioenuitkeringen

	2016	2015
Ouderdomspensioen (inclusief overbruggingspensioen)	-24.716	-25.487
Partnerpensioen	-8.464	-8.436
Wezenpensioen	-80	-57
Arbeidsongeschiktheidspensioen	-326	-360
Totaal periodieke pensioenuitkeringen	-33.586	-34.340
Totaal afkopen pensioenen	-412	-535
Totaal	-33.998	-34.875

24 Mutatie technische voorziening voor risico deelnemers

	2016	2015
Inleg	-191	-257
Waardeoverdrachten, per saldo	-25	-88
Beleggingsopbrengsten	-416	-267
Omzetting in pensioenrechten	158	896
Overig	-12	-
Totaal	-486	284

25 Herverzekeringen

	2016	2015
Premies herverzekering	-186	-212
Koopsommen toeslagen herverzekering	-31	-32
Uitkeringen herverzekering	446	472
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorziening	-554	-1.033
Totaal	-325	-805

26 Pensioenuitvoeringskosten

Dit betreft de kosten met betrekking tot de uitvoering van de pensioenregeling. De kosten van vermogensbeheer zijn hierin niet begrepen. De kosten van bestuur en financieel beheer worden toegerekend aan pensioenuitvoering en vermogensbeheer.

	2016	2015
Kosten pensioenuitvoering	-978	-848
Kosten bestuursondersteuning	-221	-248
Kosten bestuur	-172	-116
Advies- en controlekosten	-242	-241
Overige kosten	-121	-153
Totaal vóór toerekening aan vermogensbeheer	-1.734	-1.606
Toegerekend aan vermogensbeheer	166	148
Totaal	-1.568	-1.458

De activiteiten van het pensioenfonds zijn niet onderworpen aan de heffing van omzetbelasting (btw). Om deze reden heeft het pensioenfonds geen recht op aftrek van voorbelasting op kosten. In de op het pensioenfonds drukkende kosten is echter geen voorbelasting begrepen, omdat een van de aangesloten ondernemingen deze voor haar rekening neemt.

27 Overige baten en lasten pensioenactiviteiten

	2016	2015
Correctie premies 2014	-96	-
Overig	2	-
Totaal	-94	-

Baten en lasten beleggingsactiviteiten

28 Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen

Onder beleggingsopbrengsten zijn opgenomen de op de verslagperiode betrekking hebbende:

- directe beleggingsopbrengsten (dividend en rente);
- indirecte beleggingsopbrengsten (waardeveranderingen inclusief valutakoersverschillen);
- kosten van vermogensbeheer (inclusief kosten vermogensbeheer ten laste van beleggingsfondsen);
- transactiekosten (inclusief in- en uitstapkosten beleggingsfondsen).

	Direct	Waarde- verandering	Beheer- kosten	Transactie- kosten	Totaal
2016					
Vastgoedbeleggingen	2.580	933	-411	-67	3.035
Aandelen	4.399	22.630	-603	-24	26.402
Aandelenderivaten	-	130	-	-	130
Vastrentende waarden	9.509	26.637	-1.411	-338	34.397
Rentederivaten	786	12.499	-	-221	13.064
Commodityderivaten	-	-	-	-	-
Valutaderivaten	-	-12.077	-	-127	-12.204
Totaal	17.274	50.752	-2.425	-777	64.824
Niet toegerekende kosten					-1.967
Totaal					62.857
2015					
Vastgoedbeleggingen	2.071	7.156	-454	-91	8.682
Aandelen	4.058	18.447	-692	-16	21.797
Aandelenderivaten	-	200	-	-	200
Vastrentende waarden	9.960	-2.982	-1.123	-415	5.440
Rentederivaten	1.556	-7.944	-	-201	-6.589
Commodityderivaten	-	-655	-71	-	-726
Valutaderivaten	-	-13.318	-	-122	-13.440
Totaal	17.645	904	-2.340	-845	15.364
Niet toegerekende kosten					-2.059
Totaal					13.305

De hiervoor weergegeven kosten van vermogensbeheer en transactiekosten per beleggingscategorie zijn mede op schattingen gebaseerd.

De niet aan de afzonderlijke beleggingscategorieën toegerekende kosten van vermogensbeheer kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2016	2015
Kosten fiduciair vermogensbeheer	-1.223	-1.234
Overige kosten vermogensbeheer	-578	-677
Totaal vóór toegerekende kosten bestuur en financieel beheer	-1.801	-1.911
Toegerekende kosten bestuur en financieel beheer	-166	-148
Totaal	-1.967	-2.059

De totale kosten vermogensbeheer (exclusief transactiekosten) bedragen EUR 4.392 duizend (2015: EUR 4.399 duizend). De kosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2016	2015
Aan beleggingscategorieën toegerekende beheerkosten	-2.425	-2.340
Niet aan beleggingscategorieën toegerekende overige kosten	-1.967	-2.059
Totaal	-4.392	-4.399

29 Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers

Onder beleggingsopbrengsten zijn opgenomen de op de verslagperiode betrekking hebbende:

- directe beleggingsopbrengsten (dividend beleggingsfondsen en rente spaarrekeningen);
- indirecte beleggingsopbrengsten (waardeveranderingen inclusief valutakoersverschillen).

	Direct	Waarde- verandering	Totaal
2016			
Vastgoed	1	29	30
Aandelen	16	270	286
Vastrentende waarden	12	88	100
Totaal	29	387	416

	Direct	Waarde- verandering	Totaal
2015			
Vastgoed	1	25	26
Aandelen	18	187	205
Vastrentende waarden	11	25	36
Totaal	30	237	267

De kosten van vermogensbeheer (transactiekosten en kosten ten laste van beleggingsfondsen) zijn begrepen in de waardeveranderingen. Hiervan is geen voldoende betrouwbare schatting beschikbaar.

Overige gegevens

Verbonden partijen

De aangesloten ondernemingen en de bestuursleden worden aangemerkt als verbonden partijen.

Tussen het pensioenfonds en de aangesloten ondernemingen (Staples Nederland Holding B.V., Staples Nederland B.V. en SBIN B.V.) is een uitvoeringsovereenkomst inzake de financiering en de uitvoering van de pensioenregeling gesloten. Een samenvatting van de uitvoeringsovereenkomst is opgenomen in de paragraaf Financiering en premie van de algemene toelichting op pagina 34 en 35.

Het pensioenfonds heeft geen leningen verstrekt aan bestuursleden en heeft ook anderszins geen vorderingen op bestuursleden. Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de paragraaf Bezoldiging bestuurders hierna.

Medewerkers

Het pensioenfonds heeft geen personeel in dienst.

Bezoldiging bestuurders

Vanaf medio 2016 ontvangt de voorzitter van het bestuur een honorarium rechtstreeks van een van de aangesloten ondernemingen. De bestuurders die in loondienst zijn bij een van de aangesloten ondernemingen ontvangen geen bezoldiging van het pensioenfonds. De overige bestuurders ontvangen een vacatievergoeding. Het totaal van de vacatievergoedingen bedraagt EUR 84 duizend (2015: EUR 83 duizend).

Honorarium accountant

De aan het verslagjaar toegerekende accountants honoraria zoals bedoeld in artikel 382a Titel 9, Boek 2 BW bedragen EUR 50 duizend (2015: EUR 41 duizend). De kosten hebben volledig betrekking op de controle van de jaarrekening en de jaarstaten DNB.

Belastingen

Het pensioenfonds is op grond van de aard van de activiteiten vrijgesteld van belastingheffing voor de vennootschapsbelasting.

Toezichthouder

Evenals vorig jaar is geen sprake van door DNB genomen corrigerende maatregelen ingevolge artikel 96 Pensioenwet.

Gebeurtenissen na balansdatum

De in artikel 380a Titel 9, Boek 2 BW bedoelde niet in de balans of rekening van baten en lasten opgenomen gebeurtenissen na balansdatum met belangrijke financiële gevolgen zijn de volgende.

Amsterdam, 12 juni 2017

E.G.M. Donders, voorzitter

P.A.H. Martens, secretaris

M.B.A. Capel

R.A.L. Monnens

C. Boevé

F.P. Lamein

M. Kraan

J.C.J. Zwart

H.J. Vader

R.G. de Bree

J. van Noord

ACTUARIËLE VERKLARING

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Staples te Maastricht is aan Willis Towers Watson de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2016.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaire ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Staples, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Omdat Willis Towers Watson beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Willis Towers Watson wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 6,3 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 0,3 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG) geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum ten minste gelijk aan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch ten minste gelijk aan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Staples is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen op de korte termijn beperkt zijn.

Amsterdam, 12 juni 2017

drs. H. Zaghdoudi AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Staples

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Stichting Pensioenfonds Staples te Maastricht gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Staples op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2016;
- de staat van baten en lasten over 2016;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.
-

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Staples (hierna: de stichting) zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 6,5 miljoen
Toegepaste benchmark	0,75% van het pensioenvermogen, zijnde het totaal van de technische voorziening voor risico pensioenfonds, technische voorziening voor risico deelnemers en de overige reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van de stichting en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritische grens bevindt. Aangezien de stichting in een herstelsituatie zit maar de beleidsdekkingsgraad per jaareinde niet dichtbij een kritieke grens ligt, hebben wij een percentage van 0,75% gehanteerd.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 325.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Risico	Onze controleaanpak
Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad	
<p>De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.</p> <p>De stichting is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de stichting voldoende buffers heeft.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.</p>	<p>Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2016 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerende actuaire gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de stichting beoordeeld op basis van het actuariael rapport van de certificerende actuaire en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven.</p> <p>Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maand-dekkingsgraden.</p> <ul style="list-style-type: none">• Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandtoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Dit jaar betroffen key items de aangepaste Prognosetafel AG2016 alsmede de fondsspecifieke correctiefactoren op de overlevingskansen.• Daarnaast heeft de certificerende actuaire een plausibiliteitstoets uitgevoerd op ontwikkeling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerende actuaire.

Risico	Onze controleaanpak
Waardering en toelichting van niet-(beurs)genoteerde beleggingen	
<p>De beleggingen zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen.</p> <p>De waarderingonzekerheid neemt inherent toe bij netto contante waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij de stichting betreffen dit de posities in derivaten. De posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen, waaronder private equity en hypothekenfondsen, kennen eveneens inherent relatief veel waarderingonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen en marktontwikkelingen tot aan balansdatum.</p> <p>De stichting heeft de waarderinggrondslagen voor de beleggingen beschreven op pagina 35 en 36 en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 1 tot en met 4 van de jaarrekening. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2016 € 18 miljoen is belegd in private equity, € 44 miljoen is belegd in hypothekenfondsen en € 5 miljoen is belegd in derivaten. Dit betreft 7,7% van de totale beleggingen.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de niet-(beurs)genoteerde beleggingen niet juist gewaardeerd zijn. In onze risico-inschatting houden wij rekening met het feit dat de onderliggende beleggingen in de niet-(beurs)genoteerde fondsen veelal genoteerde marktprijzen als basis van de waardering kennen hetgeen de schattingonzekerheid verlaagt.</p>	<p>Wij hebben de gehanteerde waarderinggrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2016.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor de posities van de niet-beursgenoteerde hypothekenfondsen hebben wij de aansluiting vastgesteld met de gecontroleerde rapportage van de fondsmanager. • Voor de posities in derivaten hebben wij de interne beheersmaatregelen van het waarderingproces onderzocht en met gebruikmaking van onze eigen waarderingsexperts voor een selectie van derivaten de waardering en de daarbij gehanteerde uitgangspunten getoetst. • Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde private equity fondsen hebben wij de waardering geverifieerd met gecontroleerde jaarrekeningen 2016 van deze fondsen. Waar deze (nog) niet beschikbaar zijn, omvat onze controle het vaststellen van de aansluiting met de meeste recente (niet gecontroleerde) rapportages van de fondsmanagers, waar van toepassing gecorrigeerd voor kasstromen en marktontwikkelingen tot aan balansdatum, alsmede de back-testing (met gecontroleerde jaarrekeningen) en onderzoek van de monitoring procedures van de uitvoeringsorganisatie. <p>Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen onderzocht.</p>

Risico	Onze controleaanpak
Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen	
<p>De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreffen een significante post in de balans van de stichting. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting, zijnde de fondsspecifieke correctiefactoren op de overlevingskansen. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle.</p> <p>De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven op pagina 36 en 37 en een nadere toelichting opgenomen in toelichting 10 van de jaarrekening. Uit deze toelichting blijkt dat (schattings)wijzigingen hebben plaatsgevonden door toepassing van de meest recente prognosetafels en aanpassing van de ervaringssterfte op basis van nader onderzoek. Volgens deze toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen hierdoor € 407 duizend hoger uitgekomen.</p> <p>Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd zijn.</p>	<p>Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaris van de stichting. De certificerend actuaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaris heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2016. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels en de effecten van de wijzigingen hierin, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.</p> <p>Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2016.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaris. • Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaris en met gebruikmaking van onze eigen actuariële specialist gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn.

Risico	Onze controleaanpak
	<ul style="list-style-type: none"> • Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersingsmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- andere gegevens, bestaande uit het voorwoord, de kerncijfers, de samenvatting eindrapportage van de visitatiecommissie, verklaring van het Verantwoordingsorgaan, personalia en de verklarende woordenlijst.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amsterdam, 12 juni 2017
Ernst & Young Accountants LLP

w.g. drs. P.A.E. Dirks RA

PERSONALIA

HET BESTUUR per 1 mei 2017

Benoemd op voordracht van de Raad van Bestuur van Staples Nederland Holding B.V.

Bestuursleden

E.G.M. Donders, voorzitter
M.B.A. Capel, plv. voorzitter
P.A.H. Martens, secretaris
R.A.L. Monnens

Plaatsvervangende bestuurslid

C. Boevé

Benoemd op voordracht van de COR van Staples Nederland Holding B.V.

Bestuursleden

F.P. Lamein, plv. secretaris
J. van Noord

Plaatsvervangende bestuurslid

M. Kraan

Benoemd op voordracht van de Vereniging Gepensioneerden Buhrmann/ CE/Staples (VGB)

Bestuursleden

J.C.J. Zwart
H.J. Vader

Plaatsvervangende bestuurslid

R.G. de Bree

VERANTWOORDINGSORGAAN

Namens de actieve en gewezen deelnemers

R. Meijer
G. Altena, secretaris

Namens de gepensioneerden

M. Tipker, voorzitter
H. Winkel
D. de Rooij

Namens de werkgever

K. Laker
J. Visser

VISITATIECOMMISSIE

R. Heijn
E.H.W. Bosman AAG
L.L.F. Rutgers

BELEGGINGS- EN CONTROLECOMMISSIE

R.A.L. Monnens, voorzitter
H.J. Vader
A. Verkruyssen
H.G. Vreedenburgh
B.P.H. Puijn, extern deskundige
M. Iglesias del Sol, extern deskundige

ACCOUNTANT

Ernst & Young Accountants LLP

CERTIFICEREND ACTUARIS

Towers Watson Netherlands B.V.

ADVISEREND ACTUARIS

Towers Watson Netherlands B.V.

BESTUURSONDERSTEUNING

BSG Pension Management B.V., vanaf 1 september 2015

VERKLARENDE WOORDENLIJST

Actuariële- en bedrijfstechnische nota (ABTN)

Hierin zijn de financiële opzet van een pensioenfonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven. De actuariële en bedrijfstechnische nota moet in ieder geval een beschrijving bevatten van de financieringsmethode, de wijze van berekening van de bijdragen en van de toereikendheidstoets, alsmede een uiteenzetting van het beleggingsbeleid, een organogram en een mandaatregeling. De actuariële en bedrijfstechnische nota moet aan De Nederlandsche Bank worden overgelegd.

Actuariële grondslagen

Gegevens als sterftekansen, arbeidsongeschiktheidskansen, rekenrente en kosten die gemaakt worden om pensioen uit te keren. Ook het vermogen dat nodig is om alle pensioenen te kunnen uitkeren, wordt met deze gegevens berekend.

Asset class:

Beleggingscategorie

Asset purchase programme:

Hierbij wordt geduid op het opkoopprogramma van de Centrale Banken. De Europese Centrale Bank koopt tot een bedrag van 1140 miljard euro aan staatsobligaties op om de economie te stimuleren en de inflatie op een iets hoger niveau te krijgen.

Autoriteit Financiële Markten (AFM)

De AFM houdt toezicht op het gedrag van iedereen die actief is op de markt van sparen, lenen, beleggen en verzekeren.

Beleggingsbeleid

Een pensioenfonds is verplicht om op solide wijze te beleggen. Het beleggingsbeleid van een pensioenfonds is enerzijds gericht op het zo veel mogelijk uitsluiten van beleggingsrisico's en anderzijds op het behalen van een zo hoog mogelijk rendement. Bovendien moet de afstemming van de beleggingen op de verplichtingen juist zijn: het pensioenfonds moet op het juiste moment aan haar verplichtingen kunnen voldoen. Om optimaal aan deze uitgangspunten te voldoen is een juiste samenstelling van de beleggingsmix noodzakelijk, die met behulp van een ALM-studie kan worden vastgesteld.

Benchmark (index)

Een objectieve maatstaf voor zowel de samenstelling als de performance van het belegde vermogen. Een benchmarkindex is een mandje van -bijvoorbeeld- een aantal aandelen.

In beginsel bepaalt de totale waarde van alle uitstaande aandelen de waarde van een index; fluctuaties in de waarde van de index worden derhalve veroorzaakt door koersfluctuaties van de in de index opgenomen aandelen.

Bekende voorbeelden van indices zijn AEX en MSCI.

Beschikbare premieregeling

Pensioenregeling waarin de hoogte van de verzekerde pensioenen afhankelijk is van de krachtens de regeling beschikbare premie en de daarmee te behalen beleggingsopbrengsten. Met behulp van actuariële grondslagen en methoden wordt bij pensionering de precieze hoogte van het pensioen vastgesteld.

Bp

Basispunt. Eën honderdste procent.

Compliance

Het woord komt van het Engelse woord to comply with, overeenstemmen met. De naleving van de wet- en regelgeving, evenals het werken volgens de normen en regels die het fonds zelf heeft opgesteld.

Compliance chart:

Een compliance chart beschrijft en analyseert de compliancerisico's voor het pensioenfonds en beschrijft de werkzaamheden die in het kader van compliance worden verricht om deze risico's te beheersen.

Compliance officer

Is een functionaris die bij veelal een financiële instelling is aangesteld om toe te zien op de naleving van wet- en regelgeving binnen de organisatie. Een compliance officer zorgt er voor dat de handelwijze van de organisatie inclusief haar personeel overeenkomt met de door de wetgever gesteld vereisten.

Contante waarde

Het bedrag dat op dit moment nodig is om in de toekomst een uitkering te kunnen doen, waarbij rekening is gehouden met de actuariële grondslagen.

CPI

Afkorting voor Consumentenprijsindex.

Het CPI wordt maandelijks berekend en gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Het meet de gemiddelde prijsveranderingen in de loop der tijd van goederen en diensten die huishoudens voor hun levensonderhoud aanschaffen. Zie ook onder Indexatie.

Covered bonds:

Obligaties waarbij aan de houders van de obligatie een extra vorm van zekerheid is verschaft. Ze worden doorgaans uitgegeven door banken en de zekerheid bestaat meestal uit een onderliggende portefeuille met hypotheek. Stel dat de uitgever van de obligatie (de bank) zijn verplichting niet meer na kan komen dan kan een claim worden uitgeoefend op de hypotheekportefeuille.

(Beleids-)dekkingsgraad

De verhouding van de contante waarde van het belegde vermogen en de contante waarde van de pensioenverplichtingen. Dit percentage geeft aan de mate waarin het fonds buffers heeft om in de toekomst aan haar verplichtingen te kunnen voldoen.

Per 1 januari 2015 hanteren pensioenfondsen de beleidsdekkingsgraad, dat is een gemiddelde van de dekkingsgraden van de twaalf voorgaande maanden.

Derivaten

Financiële producten die alleen kunnen bestaan bij de gratie van een ander product ofwel de onderliggende waarde. De prijsontwikkeling is (mede) afhankelijk van de prijsontwikkeling van de onderliggende waarde. Een ander woord voor derivaten is afgeleid product, zoals opties, futures en termijncontracten. Het zijn verhandelbare rechten en/of plichten.

Direct rendement/totaal rendement

Direct rendement heeft betrekking op de directe opbrengsten uit beleggingen in de vorm van rente, dividend en huren, uitgedrukt in een percentage van de waarde van die beleggingen. In het begrip totaal rendement wordt ook de waardeverandering van de beleggingen meegenomen. Bij het effectief rendement op vastrentende beleggingen wordt ook nog rekening gehouden met het patroon van de nog te ontvangen aflossingen en rentebetalingen.

De Nederlandsche Bank (DNB)

Orgaan dat toezicht houdt op pensioenfondsen en verzekeraars. Het toezicht op pensioenfondsen is geregeld in de Pensioenwet. De Pensioenwet heeft als doel het beschermen van de pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers. DNB houdt ook toezicht op pensioenregelingen die door een werkgever bij een pensioenfonds of een verzekeraar worden ondergebracht.

Duration

Het cijfer dat aangeeft met hoeveel procent de waarde van een obligatie (portefeuille) stijgt of daalt bij een daling of stijging van één procent van de rente. De duration kan gebruikt worden als rentegevoeligheidsmeter. Hoe hoger de duration des te groter zal de waardeverandering zijn bij een rentewijziging.

Emerging Markets (Opkomende Markten)

Landen waarvan de aandelenmarkt en de obligatiemarkt nog niet volledig zijn ontwikkeld; bijvoorbeeld China en India.

Emerging Market Debt

Beleggingen in obligaties uitgegeven door overheden en bedrijven in opkomende markten.

Fiduciair manager

Fiduciair management is een integrale benadering van vermogensbeheer die ervoor zorgt dat alle vermogens-beheeractiviteiten optimaal op elkaar worden afgestemd. De fiduciair manager begeleidt het pensioenfondsbestuur bij het vaststellen van het beleggingsbeleid, het voeren van risicomanagement en het samenstellen van een optimale beleggingsportefeuille. Door middel van een frequente rapportage houdt het pensioenfondsbestuur volledig grip op alle processen.

Financieel Toetsingskader (FTK)

Voorschriften voor de premiehoogte en de omvang van de reserves, als onderdeel van de Pensioenwet die op 1 januari 2007 van kracht is geworden.

Franchise

Het deel van het salaris waarover geen pensioen wordt opgebouwd. Gepensioneerden krijgen hiervoor in de plaats de AOW van de Sociale Verzekeringsbank.

Gewezen deelnemer (ook wel slaper genoemd)

Iemand is een gewezen deelnemer als de deelname aan de pensioenregeling is gestopt doordat hij/zij niet langer bij een werkmaatschappij van Staples werkt.

Governance

Het stelsel van verantwoordelijkheden van alle partijen die bij het besturen van een pensioenfonds betrokken zijn, zoals bestuur en directie.

Haalbaarheidstoets

Pensioenfondsen moeten jaarlijks toetsen of het verwachte koopkrachtbehoud van de pensioenen en de daarbij behorende risico's in lijn zijn met de ambities van het pensioenfonds. Het doel van de haalbaarheidstoets is om de afweging tussen het streven naar rendement uit beleggingen en het pensioenresultaat en de daar bijbehorende risico's expliciet te maken. In deze afweging houdt het pensioenfonds rekening met een evenwichtige afweging van de belangen van verschillende generaties. Het resultaat van de toets kan ertoe leiden dat het pensioenfonds samen met de werkgever en de COR (arbeidsvoorwaardelijke partijen) in overleg gaat over een aanpassing van het beleid of de ambitie.

Herstelplan

Plan van aanpak gericht op het herstel van het dekkingstekort of het reservetekort bij een pensioenfonds. Binnen drie maanden na het ontstaan van de situatie van onderdekking dient het bestuur van het pensioenfonds een herstelplan bij De Nederlandsche Bank (DNB) te

hebben ingediend. Het herstelplan dient zodanige maatregelen te omvatten, dat de situatie van onderdekking binnen een jaar is beëindigd.

De termijn die in het herstelplan mag worden aangehouden voor herstel van het reservetekort bedraagt maximaal vijf jaar.

High yield

Bedrijfsobligaties worden onderverdeeld in twee categorieën:

1. AAA tot en met BBB worden aangemerkt als investment grade beleggingen: 2. BB tot en met C krijgen het predikaat 'sub-investment grade' of 'high yield'. Tegenover deze lagere rating staat een relatief hoog verwacht rendement. Een bijkomend voordeel is dat emissies die net buiten de categorie investment grade vallen vaak extra rendement opleveren in verhouding tot het risico.

Integriteitsbeleid

Integriteit staat voor integer handelen en dat is zoiets als 'doen wat van je verwacht wordt'. Daarbij gelden dan de waarden en normen van 'goed burgerschap' zoals onafhankelijk, loyaal, betrouwbaar, dienstbaar en onkreukbaar. Deels zijn deze waarden en normen uitgewerkt in gedragscodes die concreter aangeven wat wel moet en niet mag.

Kwetsbaarheidsmatrix

Het bestuur heeft aan de hand van een groot aantal indicatoren een matrix opgesteld waaruit de mate van kwetsbaarheid met betrekking tot het voortbestaan van het pensioen is af te leiden.

Leveraged loans

Hebben verwantschap met een high yield obligatie. Deze worden ook uitgegeven door bedrijven zonder investment grade rating van kredietbeoordelaars. Zo staan deze leningen hoger in de hiërarchie ten opzichte van de obligaties bij een faillissement. Het kredietrisico is dus geringer.

Marktrente

Onder de marktrente verstaan we de rente die bij het verstrekken van een lening of krediet overeenkomt met de gemiddelde rente voor vergelijkbare leningen of kredieten.

Marktwaaarde

Waarde van een beleggingsobject als het op dit moment zou worden verkocht.

Matching portefeuille:

Binnen de matching portefeuille wordt het renterisico van het pensioenfonds verminderd. De verplichtingen van het pensioenfonds worden (tot op zekere hoogte) gematched met de vastrentende-waarden portefeuille. Dit kan gebeuren met behulp van obligaties, maar ook door middel van derivaten.

Nominale waarde

De hoofdsom, waarover rente wordt betaald en die uiteindelijk wordt terugbetaald aan de uitlener. Door rentebewegingen in de markt kan de marktwaaarde afwijken van de nominale hoofdsom.

Obligatie

Schuld papier van een overheid of onderneming met een vaste of variabele rente en een vaste looptijd waarna de schuld zal worden afgelost.

Optie (call of put)

Een optie is het recht, en niet de plicht, om een onderliggende waarde van een aandeel te kopen (call) of verkopen (put) tegen een prijs die vooraf is afgesproken (uitoefenprijs) gedurende een bepaalde periode (de looptijd).

Pensioenaanspraak

Een recht op toekomstige pensioenuitkeringen. De aanspraak op pensioen wordt onderscheiden van het ingegane pensioen.

Pensioengerechtigde

Degene, die krachtens de bepalingen van de statuten en het reglement periodieke pensioenuitkeringen ontvangt.

Pensioengrondslag

Het deel van het (vaste) jaarsalaris dat resteert na aftrek van de franchise. Over de pensioengrondslag worden de pensioenaanspraken verleend.

Pensioenwet

De Pensioenwet heeft als doel het beschermen van de pensioenaanspraken van de werknemers. Verder regelt de Pensioenwet het toezicht op pensioenfondsen en verzekeraars door DNB.

Prognosetafels

Tabellen opgesteld door het Actuarieel Genootschap op basis van waarnemingen in een bepaalde periode, aangevend per leeftijd de kans om binnen het jaar te overlijden.

Het Pensioenfonds Staples gebruikt de zgn. Prognosetafels 2012 - 2062 met correcties voor ervaringssterfte waardoor al rekening wordt gehouden met een toekomstige verbetering van de levensverwachting als het gaat om het resterende langlevensrisico.

Reële dekkinggraad

de verhouding tussen het vermogen inzake de bij een pensioenfonds ondergebrachte pensioenregeling of pensioenregelingen en

de technische voorzieningen van een pensioenfonds waarbij in elk kalenderjaar rekening wordt gehouden met voorwaardelijke

toeslagverlening aan de hand van loon- of prijsontwikkelingen in het daaraan voorafgaande kalenderjaar.

Rekenrente

Het rentepercentage dat in aanmerking wordt genomen bij de berekening van de contante waarde van de pensioenverplichtingen.

Rendement

Het positieve of negatieve resultaat dat een pensioenfonds of vermogensbeheerder behaalt met de belegging van daartoe beschikbare middelen.

Risk manager

De functionaris die controles op het beleggingsproces, het resultaat en de kwaliteit van waarderingen uitvoert. Hiermee krijgt het bestuur het gewenste zicht op de operationele risico's van het onder haar verantwoording gevoerde beleggingsbeleid.

SIRA

Jaarlijks wordt een Systematische IntegriteitsRisicoAnalyse uitgevoerd. Deze analyse bevat alle integriteitsrisico's die het pensioenfonds kan lopen. Hieronder wordt verstaan:

- het tegengaan van belangenverstremgeling
- het voorkomen van betrokkenheid bij:
 - strafbare feiten en andere wetsovertredingen,
 - bepaalde cliënten en
 - maatschappelijk onbetamelijke handelingen

Swap (valuta/rente)

Een valuta-/renteswap is een ruiltransactie die geschiedt op de internationale financiële markt, waarbij partijen de valuta-/rentebetalingen gedurende de looptijd of een deel van de looptijd, tegen elkaar ruilen. Na het verstrijken van deze tijd worden ze weer teruggenomen en hebben beide partijen hiervan kunnen profiteren.

Technische voorziening (TV)

Het bedrag dat naar verwachting nodig is om alle lopende in de toekomst aan pensioengerechtigden uit te keren bedragen te kunnen dekken.

Toeslagen

Verhoging van ingegane pensioenen en/of (premiëvrije) pensioenaanspraken met een percentage dat gelijk blijft of gelijk is aan een indexcijfer. Als indexcijfer wordt vaak het consumenten-prijndexcijfer (CPI) gehanteerd. Indien bij een gemiddeld-salaris pensioenregeling jaarlijks de pensioensalarissen uit het verleden worden geïndexeerd, bijvoorbeeld met de algemene loonindex volgens het CBS, is sprake van een geïndexeerd gemiddeld salaris pensioenregeling.

T-note:

Staat voor Treasury Note, de Amerikaanse overheidsobligatie.

Vastrentende waarden

Verzamelnaam voor beleggingen waarop in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt. Voorbeelden van vastrentende waarden zijn obligaties, onderhandse leningen en hypotheekleningen.

Verantwoordingsorgaan

De Pensioenwet verplicht pensioenfondsen tot het instellen van een verantwoordingsorgaan waarin actieve deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgever vertegenwoordigd zijn. Zij hebben als taak het controleren van het handelen van het bestuur met betrekking tot het beleid, de wijze waarop het beleid is uitgevoerd en de naleving van de bij of krachtens de wet vastgestelde principes voor Goed Pensioenfondsbestuur.

Vereist eigen vermogen

Is de omvang van het eigen vermogen waarover een pensioenfonds ten minste moet beschikken. Indien een fonds niet over dit vermogen beschikt, moet het een langetermijnherstelplan indienen bij DNB.

Visitatiecommissie

Het pensioenfonds draagt zorg voor de organisatie van het interne toezicht. Het gaat daarbij om het beoordelen van de beleids- en bestuursprocedures, de interne beheersing, de manier waarop de uitvoering van de regeling wordt bestuurd en aangestuurd en de manier waarop wordt omgegaan met risicomanagement. Het interne toezicht wordt bij ons fonds uitgevoerd door de visitatiecommissie.

Waarde-overdracht

Het overhevelen van de contante waarde van de bij de oude werkgever opgebouwde pensioenaanspraken naar de pensioenverzekeraar of het pensioenfonds van de nieuwe werkgever voor inkoop van (geïndexeerde) pensioenaanspraken.

WTI: West Texas Intermediate:

West Texas Intermediate (WTI) is een soort aardolie die veel wordt gebruikt in Amerikaanse raffinaderijen en die geldt als benchmark voor olieprijsen.

Zuivere kostendekkende premie

Dit is de actuariële benodigde premie voor de inkoop van het onvoorwaardelijk deel van de uit het pensioenreglement voortvloeiende pensioenverplichting, een opslag voor solvabiliteit en een opslag voor uitvoeringskosten.